

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

MAZÁNÍ BISEXUALITY Z POHLEDU ČESKÉ VYSOKOŠKOLSKÉ POPULACE

BISEXUAL ERASURE AS SEEN BY CZECH UNIVERSITY
STUDENTS

Bakalářská diplomová práce

Autor: **Viktorie Kafková**
Vedoucí práce: **Mgr. Ondřej Gergely**

Olomouc 2024

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „Mazání bisexuality z pohledu české vysokoškolské populace“ vypracovala samostatně, pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 31. 3. 2024

Na tomto místě bych ráda poděkovala svým rodičům za bezmeznou podporu po celou dobu studia i při psaní této práce. Velké díky patří také Mgr. Ondrejovi Gergelymu za trpělivé a vstřícné vedení, podnětné připomínky a motivaci.

OBSAH

1. ÚVOD	5
	TEORETICKÁ ČÁST
2. SEXUALITA A JEJÍ SLOŽKY	7
2.1. Přitažlivost.....	7
2.2. Sexuální orientace	8
2.2.1. Měření sexuální orientace a jeho limity.....	9
2.2.2. Monosexualita x plurisexualita	11
2.3. Emoční orientace.....	12
2.4. Sexuální chování	12
2.5. Sexuální identita.....	13
2.5.1. Slovníček vybraných pojmů.....	14
3. VÝVOJ SEXUÁLNÍ ORIENTACE.....	17
3.1. Psychosociální faktory	17
3.2. Biologické faktory.....	18
3.2.1. Dědičnost.....	19
3.2.2. Environmentální vlivy.....	21
4. BISEXUALITA	26
4.1. Historie bisexuality	27
4.2. Soudobé chápání bisexuality.....	29
4.3. Mazání bisexuality	31
4.3.1. Dopady mazání bisexuality.....	34
	PRAKTICKÁ ČÁST
5. VÝZKUMNÉ CÍLE A FORMULACE HYPOTÉZ	37
6. METODY SBĚRU DAT	38
6.1. Inventář vlastní konstrukce	38
6.2. Škála sociální distance	41
7. VÝZKUMNÝ SOUBOR A SBĚR DAT	43
8. ZPRACOVÁNÍ DAT A JEHO VÝSLEDKY	47
8.1. Statistické testování hypotéz	48
8.2. Další analýza a doplňkové výsledky	50
9. DISKUZE.....	56
10. ZÁVĚR.....	60
SOUHRN.....	62
SEZNAM LITERATURY	66
PŘÍLOHY	74

1. Úvod

Zkratka LGBTQ+ dnes již jistě není pro nikoho zcela neznámou. Od každoročních Pride pochodů přes narůstající počet stejnopohlavních párů na televizních obrazovkách až po společensko-právní debaty, hlasy sexuálních menšin se v posledních desetiletích stávají slyšitelnějšími a jejich životní zkušenosti přijímanějšími. Všichni lidé tvořící tuto širokou a barevnou komunitu se však ani zdaleka netěší stejné míře pochopení a zviditelnění. Přestože je bisexualita zastoupena písmenem B již v samotném názvu komunity, skeptici by mohli tvrdit, že zde její reprezentace i končí.

Byť zájem o tematiku bisexuality v posledních letech narůstá, můžeme se setkat s označením *neviditelná identita*. To poukazuje na fakt, že bisexualita byla, a stále je, odsouvána na okraj vědeckého i veřejného zájmu. Jde o často nepochopenou orientaci, která dodnes čelí kritice založené na nepodložených přesvědčeních. Napadána bývá její samotná existence. Ta totiž zpochybňuje jednoduchý binární systém rozdělující svět na heterosexuální a homosexuální jedince, vnáší do něj aspekt fluidity a nepředvídatelnosti. Toto ohrožení zavedené struktury vyvolává de facto obrannou reakci ze strany zbytku společnosti ve formě *mazání bisexuality (bisexual erasure)*. Bisexualita tak bývá odepsána jako pouhá experimentální fáze, nerozhodnost, módní trend či přetvářka. Nejde však pouze o popírání validity bisexuální identity, ale také o její stigmatizaci; je spojována s promiskuitou, rizikovým sexuálním chováním, nevěrou či chamtivostí.

Kenji Yoshino představil koncepci fenoménu mazání bisexuality už v roce 2000 ve svém článku *The epistemic contract of bisexual erasure* a od té doby tento pojem pronikl do anglicky psaných akademických publikací i lidové mluvy. V českém kontextu jde však o téměř neobjevené téma. Proto jsem se rozhodla mu věnovat v této bakalářské práci. Teoretická část čtenáře nejprve uvede do tématu lidské sexuality, definuje její jednotlivé složky a prezentuje důkazy biologické podmíněnosti sexuální orientace. Pozornost bude samozřejmě věnována i definici bisexuality a shrnutí historického i soudobého pohledu na ni. V neposlední řadě bude představen Yoshinův koncept mazání bisexuality a způsoby, jakými ovlivňuje životy bisexuálních lidí. Empirická část práce předloží výsledky průzkumu, jehož cílem bylo zjistit, do jaké míry studenti českých vysokých škol souhlasí s negativními stereotypy spojovanými s bisexualitou.

Otevírání tématiky bisexuality je bezesporu zapotřebí; s největší pravděpodobností se ve svém životě každý setká s člověkem hlásícím se k této identitě. Nevědomost a milné informace mohou vést ke konfliktním situacím a bránit vzájemnému porozumění. Zviditelnění bisexuality jak v odborných kruzích, tak v široké veřejnosti, může pomoci v boji proti předsudkům, diskriminaci a vyčleňování. Destigmatizace bisexuality je samozřejmě důležitá pro posílení samotné bisexuální komunity, jejíž členové si zaslouží vidět ve své identitě hrdost.

Úvodem je ještě třeba se ve stručnosti vyjádřit k užívané terminologii. Ta je v oblasti lidské sexuality obecně (a na poli sexuálních identit zvlášť) velice dynamická a podléhá neustálému vývoji. Jelikož sexuální identita každého jedince stojí na subjektivním vnímání a chápání své vlastní žité zkušenosti, definice jednotlivých pojmů a „štítků“ se může do větší či menší míry lišit i mezi jednotlivými lidmi, kteří je používají a hlásí se k nim. Je proto velice obtížné udržet jazyk srozumitelný a zároveň dostatečně reprezentativní a citlivý vůči všem existujícím identitám. V tomto ohledu se má práce držet vzoru současných odborných publikací, které vesměs užívají částečně zjednodušující slovník s cílem minimalizovat zmatení a ulehčit čtenáři orientaci v textu. Tímto zjednodušením je myšleno především rozšíření definice slova *bisexualita* do takové míry, že slouží jako zastřešující termín pro všechny plurisexuální identity (tj. pro všechny identity, které jsou charakterizovány přitažlivostí k více než jednomu genderu). Takovéto seskupení více identit pod jeden štítek je zde vhodné, jelikož mazání bisexuality dle Yoshina pramení z jejího postavení mimo zavedenou binární strukturu, což je z logiky věci realita společná všem plurisexuálním identitám. S rozšířeným termínem *bisexualita* proto operuji napříč touto prací (pokud není specifikováno jinak) pro přehlednost a pro zachování co největší konzistence se zdrojovou odbornou literaturou. Je však nutno podotknout, že takovéto sémantické spekulace sice mohou usnadnit vedení širokého diskurzu, v běžném životě ale mohou naopak ještě více prohloubit nedorozumění a vyčleňování. V menším měřítku, tedy v běžném mezilidském kontaktu, ať už profesionálním či osobním, je důležité věnovat větší pozornost nuancím v terminologii a přistupovat k nim s respektem. Sexuální a genderová identita jsou pro mnoho lidí velice intimními a citlivými tématy a při diskuzi o nich je třeba užívat slovník preferovaný člověkem, o kterém mluvíme. Pokud se například jedinec identifikuje jako pansexuál, je záhodno jeho identitu plně respektovat a neprohlašovat jej za bisexuála, když se k tomuto označení sám nehlásí.

2. SEXUALITA A JEJÍ SLOŽKY

Když mluvíme o lidské sexualitě, musíme mít na paměti, že se jedná o velice komplexní a multifasetový fenomén, který nelze jednoduše definovat ani izolovat od dalších aspektů lidského života a prožívání. Napříč různými obory se setkáme s širokou škálou definic, jelikož každá disciplína klade důraz na tu oblast sexuality, která se nejvíce dotýká jejího objektu zkoumání. Lidská sexualita, a sexuální identity především, jsou navíc tématy atraktivními a často diskutovanými i v široké veřejnosti, což přispívá k dynamickému vývoji jazyka používaného v tomto diskurzu. Není proto divu, že často chybí interdisciplinárně sjednocená či všeobecně společensky přijímaná terminologie. To platí jak o jednotlivých sexuálních identitách, tak o sexualitě jako celku.

Na poli psychologie se nejčastěji setkáme s pojmem sexualita jakožto se zastřešujícím termínem, který souhrnně označuje všechny dílčí součásti lidského života týkající se sexuálních zážitků a prožitků. Spadá sem tedy sexuální přitažlivost, orientace, chování i identita. Sexualita je také zpravidla úzce provázána s emoční orientací (Anderson & McCormack, 2016).

2.1. Přitažlivost

V anglicky psané literatuře se setkáme s označením *sexual attraction*, při překladu do češtiny však dochází k mírnému překroucení významu. Pojem *přitažlivost* může být v českém jazykovém prostředí zavádějící, jelikož se běžně užívá k popisu atraktivity jedince (tedy do jaké míry jej okolí shledává atraktivním).

Když však mluvíme o přitažlivosti jakožto o jedné ze složek sexuality člověka, hovoříme o výčtu podnětů, charakteristik, aktivit a scénářů, které jedinec sám považuje za přitažlivé či lákavé. Tyto figurují v jeho sexuálních fantaziích, snech a přáních. Sexuální přitažlivost je centrální komponentou sexuální orientace a zpravidla se od ní odvíjí i další složky sexuality (Anderson & McCormack, 2016).

Při posuzování atraktivity druhého člověka hraje roli celá řada faktorů. Těmi bývá například věk, zdravotní stav, sociální postavení či zaujímání submisivní/dominantní role v rámci vztahové dynamiky (Pavlica, 2021). V neposlední řadě samozřejmě vstupují do této rovnice konkrétní preferované fyzické atributy, od barvy očí přes tóninu hlasu až po výšku a váhu. Tyto preference se utváří na základě životních zkušeností

a mohou se proto mezi lidmi značně lišit. Nemůžeme však popřít ani fakt, že vnímání krásy (od něhož se hodnocení atraktivity do značné míry odvíjí) se vyvíjí pod vlivem fyzického i sociokulturního prostředí jedince. Standardy krásy bývají proto do jisté míry kulturně i etnicky specifické, navíc prochází i přirozenou proměnou v čase. Přesto existují některé rysy, které bývají obecně hodnoceny jako atraktivní napříč historií i různými kulturami. Mezi tyto globálně uznávané markery atraktivity můžeme zařadit třeba obličejovou symetrii, mladistvý a zdravý vzhled nebo sjednocené zbarvení pleti (Dimitrov & Kroumpouzos, 2023).

Jakmile vneseme do obecné přitažlivosti *gender* (případně biologické pohlaví) jakožto posuzovaný faktor, hovoříme již o sexuální orientaci, byť jde o rozlišení spíše sémantické.

2.2. Sexuální orientace

Sexuální orientací rozumíme namíření sexuálních tužeb a preferencí směrem ke konkrétnímu genderu (či více genderům). Bailey (2009) ji proto přirovnává ke kompasu. Orientaci jedince vymezujeme na základě toho, jaké/á pohlaví figuruje/í v jeho sexuálních snech, tužbách a fantaziích, tedy kým je jedinec sexuálně přitahován (Procházka, 2010). Mohli bychom tedy říct, že jde o sexuální přitažlivost obohacenou o genderovou rovinu. Právě gender totiž zpravidla figuruje jako centrální rys ve vyhodnocování vhodnosti partnera (Anderson & McCormack, 2016). Nutno poznamenat, že toto fundamentální zakotvení sexuální orientace v genderu potenciálních partnerů platí pro orientace monosexuální, tvořící většinu populace, ne však pro plurisexuální menšinu (Breetveld, 2020). Definici zmíněných pojmů a jejich rozlišení se věnuji níže.

Moderní věda říká, že sexuální orientace jedince se vyvíjí v době prenatální a na její formování má vliv celá řada faktorů, genetických i environmentálních (tématu etiologie sexuální orientace je věnována pozdější kapitola této práce). Orientace je tedy v akademických kruzích (a nemalé části laické populace) považována za přirozenou charakteristiku jedince, nikoli osobní volbu. Ne-heterosexuální orientace u nás již není považována za patologii. Nebylo tomu však vždy tak; společenský, medicínský i právní pohled na ne-heterosexuály se liší v různých částech světa a prochází také proměnami v čase. Homosexuální inklinace a chování byly historicky považovány za hřích, morální

úpadek charakteru či dokonce mentální nemoc. Homosexualita a její projevy byly zavrhovány, tvrdě trestány i „léčeny“ kontroverzními metodami. K patologizaci homosexuality došlo v 19. století, kdy postupně klesal vliv církve a naopak narůstal rozvoj vědy a medicíny, načež byla homosexualita zařazena mezi sexuální perverze. K vyjmutí homosexuality z mezinárodní klasifikace nemocí WHO došlo až 1. 1. 1993 (Šejna, 2020). Ještě začátkem 60. let 20. století byl homosexuální pohlavní styk v Československu trestán odnětím svobody. Byť došlo k postupné dekriminální aktivitě a společnost se obecně posouvá směrem k většímu pochopení a přijetí menšin, lidé vymykající se heterosexuální normě u nás stále narážejí na předsudky, diskriminaci, obtěžování či násilí. Dle výzkumu tehdejší ombudsmanky Mgr. Anny Šabatové, PhD. z roku 2019 hodnotí LGBT+ lidé své postavení v ČR průměrnou známkou 6,4 na škále od 0 (zcela nevyhovující) do 10 (zcela vyhovující). I proto je třeba dále tematiku sexuálních a genderových menšin otevírat a pracovat na její destigmatizaci (Šabatová, 2019).

2.2.1. Měření sexuální orientace a jeho limity

Nejspolehlivějším „ukazatelem“ sexuální orientace jsou přání a fantazie jedince, jelikož ty reflektují čistě sexuální motivaci. Oproti tomu sexuální chování či vlastní identita nemusí být v souladu s reálnou orientací člověka, poněvadž mohou být ovlivněny různými sociálními a situačními faktory. Jsou proto méně vhodné pro určení sexuální orientace člověka (Roselli, 2020). Přesto jde o nepopíratelně nejrozšířenější způsoby kategorizace jak v každodenním životě tak na poli vědy. Většina výzkumů se z praktických důvodů spoléhá na sebe-identifikaci respondentů (tedy jejich přihlášení se k dané identitě), které však nemusí vždy přesně korespondovat s jejich reálnou orientací. Jde totiž o jednoduchou, rychlou a neinvazivní formu kategorizace.

Alternativu nabízí přímo měření genitální odpovědi na předkládané stimuly, tedy falopletysmografie (u mužů) či vulvopletysmografie (u žen). Tyto metody využívají přístrojového měření prokrvení genitálu v reakci na vizuální či auditivní podněty. Takto měřené sexuální vzrušení může sice přinést méně zkreslené výsledky, jde však o časově náročnější a především značně invazivní proces; zpravidla se proto neužívá pro běžné výzkumné účely. Setkáme se s ním však v terapeutické praxi či ve forenzní diagnostice (Trojan, 2010).

Někteří výzkumníci se namísto prosté sebe-identifikace přiklánějí ke kategorizaci respondentů podle komplexnějších výpovědí o jejich sexuální historii. Na základě takto získaných dat mohou pak respondenty rozřadit například za použití Kinseyho škály sexuální orientace. Ta proti sobě klade na opačné póly exkluzivní heterosexuálnost (stupeň 0) a exkluzivní homosexualitu (stupeň 6), stupně 1-5 pak reprezentují méně vyhraněné pozice, na kterých se umisťují lidé s heterosexuálními i homosexuálními zkušenostmi v různém poměru. Stupeň 3 označuje stejné tendence k heterosexuálnímu i homosexuálnímu chování. Později doplněná hodnota X pak odpovídá lidem bez společensko-sexuálních kontaktů nebo odezev, tedy lidem, kteří nezažívají sexuální city a/nebo se neúčastní žádného sexuálního chování (Šejna, 2020). V rámci svého původního výzkumu, pro který byla škála vyvinuta, Kinsey a tým sami rozřazovali respondenty do příslušných kategorií škály na základě osobně vedených rozhovorů, žádný oficiální „Kinsey test“ proto neexistuje. Takové testy však vznikaly dodatečně a dnes jich jde mnoho najít na internetu (Vinney, 2022). Příkladem volně dostupného testu, který prezentuje výsledky za použití Kinseyho škály, je třeba IDR-KST test od společnosti IDR Labs International (IDRlabs, n.d). Byť Kinseyho škála přehlíží celkovou komplexitu lidské sexuální orientace a není schopna pojmut mnohé další identity, byla ve své době průlomovou. Jejím velkým přínosem zůstává především odklon od rigidního pohledu na sexuální orientaci jako dichotomickou proměnnou a konceptualizace sexuální orientace jakožto kontinuálního spektra. Od dob Kinseyho zásadní práce vzniklo přes 200 různých škál k měření orientace (Pavlica, 2021).

V návaznosti na Kinseyho práci vznikla v roce 1985 Kleinova mřížka sexuální orientace (KSOG), která nahlíží na orientaci jako na multidimenzionální charakteristiku. K jejímu měření již nepoužívá pouze sexuální chování, nýbrž také přitažlivost, fantazie, emoční a sociální preference, sebeidentifikaci a vedení typicky hetero/homosexuálního životního stylu. Respondent se vyjadřuje ke své sexualitě napříč těmito kategoriemi v přítomnosti i minulosti, navíc udává, jak by vypadal jeho ideální stav. Takováto koncepce měření sexuální orientace umožňuje zachycení jemnějších nuancí a navíc reflektuje možnou fluktuaci orientace v průběhu života (Šejna, 2020). Přesto i tato metoda může selhat ve snaze zachytit žitou zkušenost některých sexuálních či genderových minorit. Sexualita zůstává natolik komplexním fenoménem, že nejpřesnějším nástrojem k jejímu zachycení ve výzkumu se zdá být kombinace některé z existujících škál a osobního rozhovoru (Anderson & McCormack, 2016).

2.2.2. Monosexualita x plurisexualita

Dodnes se, především v diskurzu laické veřejnosti, setkáme s velice zjednodušujícím pohledem, který staví sexuální orientace do základní dichotomie „hetero x homo“. Tento binární systém však zcela opomíjí obrovskou variabilitu lidské sexuality a efektivně maže široké spektrum sexuálních identit (Maliepaard & Baumgartner, 2020). S novým, vhodnějším binárním rozdělením přišla před téměř třiceti lety Amber Aultová, která proti sobě staví na dva pomyslné póly monosexualitu a bisexualitu (Ault, 1996). Ve snaze zohlednit i další identity se poté řada autorů přiklonila k používání termínů monosexuální a non-monosexuální. Toto rozdělení však lingvisticky naznačovalo vnímání monosexuality jakožto ideálního stavu a non-monosexualitu definovalo pouze v opozici k ní. V současnosti tak dochází k dalšímu jazykovému posunu, který má za cíl přijít se vše-zastřešujícími kategoriemi bez negativních konotací. V soudobých publikacích se proto nezdá kdy setkáme s rozdělením sexuálních orientací na *monosexuální* a *plurisexuální* (Maliepaard & Baumgartner, 2020).

V populaci převažují monosexuálové, tedy lidé přitahováni výhradně jedním genderem a/nebo pohlavím. Gender (a/nebo pohlaví) proto pro ně představuje primární charakteristiku, dle které posuzují, zda je druhý člověk přitahuje a má potenciál stát se objektem jejich sexuálních tužeb. Zařadili bychom sem heterosexuální a homosexuální orientaci (Anderson & McCormack, 2016).

Jak již zaznělo výše, plurisexuální orientace nestojí primárně na preferenci jednoho genderu a/nebo pohlaví. Plurisexuální lidé mohou cítit sexuální přitažlivost k více než jednomu genderu (a/nebo pohlaví), proto není tento faktor rozhodující při výběru partnera. Příkladem takovéto orientace je bisexualita, pansexualita či omnisexualita (Breetveld, 2020). V odborné literatuře se také můžeme setkat s termínem *bisexualita* či *bi+* jakožto se zastřešujícím označením pro všechny plurisexuální orientace (resp. identity).

Tato terminologie má ovšem také svá omezení, především to, že nebere v úvahu asexualitu, tedy identitu lidí, kteří nepocítují sexuální přitažlivost k nikomu a často nejeví zájem o sexuální aktivity. Tuto „nulovou“ přitažlivost totiž nejde logicky zařadit ani do jedné z prezentovaných kategorií, které se jasně odkazují na existenci přitažlivosti k jednomu (starořecký prefix „mono“ – „jeden“) či více (latinský prefix

„pluri“ – „několik“) genderům a/nebo pohlavím. Řešení může nabídnout například zavedení pojmu „neheterosexuální“, který je schopen obsáhnout široké spektrum identit a orientací (Pitoňák, 2021). Můžeme zde však opět narazit na problém, který popisují v prvním odstavci kapitoly, a tedy to, že staví jednu variantu (heterosexualitu) jakožto pomyslnou normu a druhou (neheterosexualitu) definuje pouze v opozici k ní, tedy jako odklon od této normy.

2.3. Emoční orientace

Anderson & McCormack (2016) staví emoční orientaci jako pomyslný protipól orientace sexuální s tím rozdílem, že nevychází z fyzické, ale citové přitažlivosti. Emoční orientace tedy označuje, se zástupci kterého genderu (či kterých genderů) jedinec navazuje romantická pouta a vyhledává citovou intimitu; do koho se zamilovává. Dle autorů jde o často opomíjenou složku sexuality, protože se nevztahuje přímo k sexuálním tužbám či aktům, přesto ale do intimního života většiny lidí vstupuje velkou mírou. Opomíjení emoční orientace limituje naše chápání intimity pouze na sexuální akty. Z erotického života se tak vyčleňují blízkost a láska, které mohou být pro mnohé lidi stejně (ne-li více) důležité jako samotný pohlavní styk.

U většiny lidí se sexuální a emoční orientace shodují, nemusí tomu však tak být vždy. I to vede ke vzniku nové terminologie v oblasti sexuálních identit, která reflektuje i možné kombinace různých aspektů lidské sexuality. Do hry totiž vstupuje nejen objekt emoční a sexuální orientace, ale také jejich intenzita. Stejně tak, jako výše zmíněná asexualita značí velice nízkou až nulovou potřebu navazování sexuálních vztahů, aromantičnost označuje obdobný stav, kdy člověk necítí romantickou lásku a zpravidla nevyhledává romantické vztahy. Jak již zaznělo, sexuální a emoční orientace nemusí nutně být ve shodě; asexuální člověk tedy může a nemusí být zároveň také aromantický (Pavlica, 2021).

2.4. Sexuální chování

Souhrn konsenzuálních sexuálních aktivit, kterým se člověk věnuje (ať už sám, s partnerem či partnery), nazýváme sexuálním chováním. Mohli bychom říci, že

sexuální přitažlivost a orientace společně vytváří jakési „pozadí“, od kterého se následně odvíjí chování a projevy intimity (Pitoňák, 2021).

Jde však o jisté zjednodušení, jelikož existuje celá řada situací, které mohou vést k sexuálnímu chování nekorespondujícímu s reálnou orientací člověka. Jednoduchým příkladem mohou být například herci, kteří v rámci svého zaměstnání běžně představují intimní až sexuální vztahy a scény, které však nejsou sexuálně motivovány a nemusí nijak odrážet jejich vlastní tužby. Podobným příkladem mohou být lidé zaměstnaní v sex průmyslu účastníci se sexuálních aktů za úplatu. Raritou není ani zástupné chování, kdy jedinec přijme intimního partnera neodpovídajícího jeho běžným preferencím z důvodu nedostupnosti jiných možností. Jde zejména o otázku institucí oddělujících od sebe příslušníky různých pohlaví, jako jsou některé internátní školy či věznice. V takovýchto podmínkách se relativně běžně i heterosexuální chovanci obrátí k nějaké formě homosexuálního chování, jelikož nemají příležitost ke styku s preferovaným pohlavím. Můžeme se setkat s pojmem *situační homosexualita / bisexualita*. V neposlední řadě samozřejmě stojí za zmínku lidé, kteří nepřijímají či skrývají svou neheterosexuální orientaci, a proto v zájmu sociálního přijetí adoptují heterosexuální roli a navazují intimní fyzické vztahy s osobami opačného pohlaví (Anderson & McCormack, 2016).

2.5. Sexuální identita

Sexuální identita označuje osobní vnímání vlastní sexuality jedince. Je silně ovlivněna historickým i sociokulturním zázemím, tedy sexuálními a genderovými normami, tradicemi a celkovým chápáním sexuality v daném čase a společnosti (Anderson & McCormack, 2016). Jak podotýká Procházka (2010), důležitou roli hrají také zkušenosti a úroveň sebepoznání. Není tak divu, že na rozdíl od orientace se sexuální identita člověka může během života měnit; jde o častý a zcela normální jev doprovázející zrání člověka a objevování sebe sama.

Jde zpravidla o zjednodušující označení či „štítek“, se kterým se člověk sám ztotožňuje a který dle něj nejlépe odpovídá jeho sexuální a emoční orientaci. Terminologie v této oblasti je vysoce dynamická a prochází neustálými proměnami, jak lidé hledají způsoby co nejpřesnějšího vyjádření svých pocitů a zážitků. Někteří se hlásí k více než jedné identitě a používají tak k popsání své sexuality kombinaci hned

několika těchto štítků; vzniklé kombinace umožňují jedinci vyjádřit například rozdíl v intenzitě pocíťované fyzické a romantické přitažlivosti nebo odlišnosti mezi jeho sexuální a emoční orientací (Pavlica, 2021).

Nalezení a formulace odpovídající sexuální identity člověku pomáhá porozumět svým emočním a erotickým zážitkům, citům a přáním. Je proto zcela běžné, že lidé chovají ke své sexuální identitě hlubokou citovou vazbu a považují ji za důležitou složku osobní identity jakožto celku. Byť jde o sociální konstrukt, sestávající ze zastávaných sociálních rolí a chování, většina lidí cítí, že si svou identitu nevolí, pouze postupně objevují. To je dáno dalšími formujícími faktory, které jsou mimo kontrolu jedince, jako například sexuální orientace, gender či historické a sociokulturní pozadí (Anderson & McCormack, 2016).

2.5.1. Slovníček vybraných pojmů

Jak již zaznělo výše, jazyk užívaný v oblasti lidské sexuality (a identit obzvláště) se neustále vyvíjí a mění. Není proto divu, že může docházet k mírným nesrovnalostem v definicích napříč různými zdroji. Následující výčet vybraných pojmů se opírá o informace publikované českou neziskovou organizací Prague Pride (Pavlica, 2021; Prague Pride z. s., 2020) a o výzkumnou zprávu Národního ústavu duševního zdraví (Pitoňák & Macháčková, 2023).

Allosexuál / allosexuálka: člověk pocíťující sexuální přitažlivost k druhým. Opak asexuála.

Ally: člověk, který není členem LGBTQ+ komunity, ale chová pozitivní postoj k jejím členům a aktivně podporuje jejich práva a zájmy.

Androsexuál / androsexuálka: člověk sexuálně a/nebo emočně přitahován k mužům, mužství a maskulinitě.

Aromantik / aromantička / zkráceně aro: člověk nepocíťující emoční přitažlivost. Aromantičtí lidé zpravidla nepocíťují potřebu vstupovat do romantických vztahů s druhými. Aromantičnost může a nemusí být doprovázena asexualitou.

Asexuál / asexuálka / zkráceně ace: člověk, který necítí potřebu sexuálního styku a/nebo jej druzí lidé sexuálně nepřitahují. Opak allosexuála. Asexualita může a nemusí být doprovázena aromantičností.

Bisexuál / bisexuálka / zkráceně bi: člověk, který je sexuálně přitahován muži i ženami (resp. více než jedním genderem), ne nezbytně stejným způsobem či stejnou silou. Definici bisexuality se hlouběji věnuji v pozdější sekci této práce.

Coming out: proces objevování a přijetí své sexuální a/nebo genderové identity (= *vnitřní coming out*) a následné sdílení této informace s druhými (= *vnější coming out*).

Demisexuál / demisexuálka: člověk, který je schopen cítit sexuální přitažlivost až po navázání silného citového vztahu s druhou osobou.

Gay: homosexuální muž. Muž, kterého sexuálně či emočně přitahují druzí muži.

Graysexuál / graysexuálka: člověk nacházející se na spektru intenzity sexuální přitažlivosti někde mezi póly allosexuality a asexuality. Takový člověk tady zažívá sníženou míru sexuální přitažlivosti k druhým, ale ne zcela nulovou.

GSRD: zkratka anglického *gender, sexual and relationship diversity* – genderová, sexuální a vztahová rozmanitost. Jde o alternativu ke zkratce LGBT+, byť výrazně méně rozšířenou.

Gynesexuál / gynesexuálka: člověk sexuálně a/nebo emočně přitahován k ženám, ženství a femininitě.

Heterosexuál / heterosexuálka: člověk, kterého sexuálně přitahují výhradně osoby opačného genderu. V naší současné společnosti je heterosexuality považována za sociální normu.

Homosexuál / homosexuálka: člověk, kterého sexuálně přitahují výhradně osoby stejného genderu.

Lesba: homosexuální žena. Žena, kterou sexuálně či emočně přitahují druhé ženy.

LGBTQ+: zkratka hromadně zastřešující nevětšinové sexuální a genderové identity. Jednotlivá písmena reprezentují slova *lesbian, gay, bisexual, transgender* a *queer*. Znaménko plus pak pokrývá veškeré další identity stojící mimo heterosexuality a cisgenderovou většinu. Můžeme se setkat i s alternativní skladbou zkratky, nejčastěji například *LGBTQIA+*, kde

přidaná písmena znamenají *intersex* a *asexual*. Zejména ve starších publikacích narazíme také na kratší variantu *GLBT*.

Pansexuál / pansexuálka / zkráceně pan: člověk, kterého přitahují druhé osoby bez ohledu na jejich gender, ne nezbytně stejným způsobem nebo stejnou silou.

Queer: zastřešující označení pro všechny osoby vymykající se většinové genderové a/nebo sexuální normě společnosti. Původně šlo o pejorativní označení, od 90. let dochází k postupnému významovému posunu. Někteří toto označení přijali za své a v tomto přijetí vidí sílu, jiní jej stále považují za nadávku.

Sapiosexuál / sapiosexuálka: člověk, který při výběru partnera přednostně zohledňuje inteligenci před ostatními charakteristikami.

Skoliosexuál / skoliosexuálka: člověk, kterého sexuálně a/nebo emočně přitahují nebinární či transgender lidé.

3. VÝVOJ SEXUÁLNÍ ORIENTACE

Jedním z věčně aktuálních témat v oblasti sexuologie je samotný mechanismus vzniku sexuální orientace. Jak a kdy se orientace jedince formuje a jaké všechny faktory do jejího vývoje vstupují zůstává stále do jisté míry otázkou. Zodpovědět se jí snažili už starověcí filozofové, dnes v této snaze pokračují neurobiologové i psychologové. Nalezení jasné odpovědi komplikuje především komplexita lidského chování a prožívání, které jsou tvarovány a usměrňovány obrovsky širokou škálou biologických i psychosociálních vlivů. V této kapitole se seznámíme s několika teoriemi od historické psychogenní perspektivy k soudobým závěrům pramenícím z neurobiologie a genetiky.

3.1. Psychosociální faktory

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století a následně v první polovině století dvacátého se k problematice lidské sexuality otáčela pozornost mnoha lékařů i psychologů. Freud a další jeho současníci přikládali sexuálnímu pudu nemalý význam v životě jedince a mnohé psychologické teorie této doby se proto nějakým způsobem vyjadřují k psychosexuálnímu vývoji, prožívání a/nebo chování. Psychoanalytický směr pracoval s přesvědčením, že sexuální orientace není vrozeným atributem, nýbrž že se utváří až v průběhu života. Za klíčové je považováno především rané dětství a zde nabyté zážitky v rámci nejužších rodinných vztahů. Freud ve svých esejích o teorii sexuality uvádí, že homosexuální orientace (resp. jeho slovy „*inverze sexuality*“) pramení z časných dětských zkušeností, které jsou internalizovány a trvale formují sexuální instinkt jedince. Popisuje homosexualitu jakožto narcistické stočení sexuálního instinktu vůči sobě sama; „sexuálně invertovaní muži“ dle něj prožili v útlém dětství období intenzivní fixace na matku, v následku čehož se identifikovali s její rolí, a proto později v dospělosti vyhledávají vztahy s druhými muži, na které promítají stejnou lásku, kterou kdysi matka věnovala jim samotným. Freud dále homosexualitu spojuje s absencí silné otcovské figury. Dalším z možných faktorů přispívajících k formování homosexuality je dle něj také sexuální frustrace v dětství, která vyvstává z opakovaného odstrašování od projevů sexuálního instinktu (Freud, 1905).

Psychoanalytická teorie nebyla schopna identifikovat veškeré faktory ovlivňující vývoj sexuální orientace, stála však pevně na výše zmíněném přesvědčení, že ji determinují výhradně psychosociální vlivy. Vynořily se i další tzv. psychogenní teorie,

kteře pŕıkládaly dŕležitost roli pŕostředí. Mezi takové se řadí napŕíklad pŕesvědčení, že homosexualita je výsledkem nedostatečné pozornosti v dětství či že jde o produkt sociálního učení. Dnes se od psychogenních proudů v akademické sfěře obecně ustupuje a pozornost je věnována vědecky relevantnějším teoriím biologickým. Žádné z výše zmíněných psychogenních teorií (ani další podobné) totiž nejsou podloženy pevnými důkazy a daty (Garcia-Falgueras & Swaab, 2010). Naopak, existují studie vyvracející pŕedpoklad, že ontogeneze sexuální orientace dítěte je zakotvena pŕimárně ve výchově a sociálních zážitcích. Napŕíklad Green už na konci sedmdesátých let publikoval závěry svého výzkumu zabývajícího se psychosexuálním vývojem dětí vyrůstajících v péči lesbických matek či transsexuálních rodičů. Z 37 zkoumaných dětí se pouze u jednoho objevily genderově atypické preference hraček, aktivit a oblečení, ostatní děti od mala stabilně vykazovaly chování a preference typické a společensky očekávatelné pro jejich gender. U všech respondentů dostatečně starých na to, aby se u nich již objevily erotické fantazie a/nebo chování (n =13), se dle autora vyvinula heterosexuální orientace a vývoj jejich sexuální identity probíhal v normě. Tyto závěry poukazují na nepodloženost výše zmíněných teorií o sociálním učení (Green, 1978).

Sílu vlivu sociálního pŕostředí navíc silně zpochybňuje i fakt, že sexuální orientace je neměnná a nezávislá na vůli jedince (Garcia-Falgueras & Swaab, 2010). Kdysi pŕevažující názor, že jde o otázku volby každého člověka, je totiž v dnešní době již pŕekonaný. Moderní věda uznává biologickou podmíněnost sexuální orientace, pŕestože pŕesné mechanismy stojící za jejím formováním jsou nám doposud neznámé (Fořt & Kaňková, 2021).

3.2. Biologické faktory

Mnohé biomedicínsky orientované studie se však pokoušejí do této problematiky vnést alespoň částečné osvětlení. Byť ani zdaleka nemáme všechny odpovědi a princip vzniku sexuální orientace je nám v mnohém stále nejasný, můžeme s jistotou říci, že biologické vlivy hrají klíčovou roli. Data napŕíč celou řadou soudobých studií (napŕ. Sanders et al., 2015; Bogaert et al., 2018; Roselli, 2020) vypovídají o nezanedbatelném vlivu biologické podmíněnosti. Výzkumná pozornost se obrací ke genealogickým, endokrinologickým a imunologickým vlivům i k anatomicko-morfologickým rozdílům (Procházka, 2010).

3.2.1. Dědičnost

Dědičnost se stala centrem zájmu už v polovině minulého století, kdy Kallmann publikoval svou významnou práci zaměřenou na výskyt homosexuality u dvojčat. V případě dvojvaječných dvojčat se shoda sexuální orientace výrazně nelišila od očekávané úrovně v běžné populaci. Oproti tomu mezi monozygotními bratry Kallmann našel stoprocentní shodu homosexuální orientace. V setu 40 párů jednovaječných dvojčat se nenašel jediný, ve kterém by jeden z bratrů mohl být klasifikován jako heterosexuál a druhý jako homosexuál; homosexualita jednoho dvojčete tak spolehlivě predikovala homosexualitu toho druhého. Jednovaječní bratři navíc také dosahovali velice podobných skóreů na Kinseyho škále (hodnotící „míru“ homosexuality na stupnici 0-6), uváděli podobné až shodné preference v sexuálním chování a vykazovali podobnou úroveň feminizace vzhledu a vystupování (Kallmann, 1952). Pozdější výzkumy následně tuto stoprocentní shodu vyvrátily. Přestože existence monozygotních dvojčat s odlišnou sexuální orientací byla potvrzena, tento jev je stále vzácnější (Procházka, 2010).

O dědičnosti homosexuality vypovídá také fakt, že se homosexualita „*sdrůžuje v rodinách*“, jak uvádí Fořt a Kaňková (2021). Porovnání rodinných historií totiž ukazuje, že homosexuální muži mívají více homosexuálních předků než muži heterosexuální. Data také naznačují, že homosexualita je dědičně šířena primárně v rodinné linii matky. Bailey a Pillard zkoumali rodokmeny homosexuálních mužů a objevili asi trojnásobný výskyt homosexuálně orientovaných mužských předků na straně matky než na straně otce (Bailey et al., 1999). Vystala proto teorie, že některý z faktorů zodpovědných za původ homosexuality u mužů je genetického charakteru a šíří se po mateřské linii, lze tedy předpokládat jeho lokalizaci na pohlavním chromozomu X. Na toto navázal začátkem devadesátých let Dean Hamer, který přišel s průlomovou genetickou studií, jejíž výsledky jsou citovány dodnes. Hamer a jeho tým provedli analýzu X chromozomu u 40 párů bratrů homosexuální orientace, v rámci těchto bratrských dvojic srovnávali jednotlivé sekce zkoumaného chromozomu a hledali shody. Ty se jim podařilo identifikovat na dlouhém raménku v sekci q28. Jako první tak konkrétně označili možný úsek DNA, na kterém by měl být onen předpokládaný „homosexuální gen“ lokalizovaný (Hamer et al., 1993). Závěry byly úspěšně replikovány v roce 1995 výzkumným týmem pod vedením Stelly Huové. Ti navíc přispěli i srovnáním oblasti Xq28 v rámci bratrských párů, kde jeden z bratrů je

homosexuál a druhý heterosexuál. Zjistili, že na rozdíl od párů výlučně homosexuálních se u dvojic s odlišnou orientací příslušná alela neshoduje, což ještě více podpořilo původní teorii. Huová a tým také zamítli hypotézu, že by stejná sekvence DNA ovlivňovala i homosexualitu u žen (Fořt & Kaňková, 2021). Hamerova zjištění se podařilo replikovat také Sandersovi a týmu (2015), kteří navíc identifikovali další genetickou sekvenci, která se ve dvojicích homosexuálně orientovaných bratrů často shoduje. Tentokrát šlo o oblast ležící na 8. chromozomu.

Přestože panuje obecný konsenzus uznávající dědičnost jakožto významný faktor ovlivňující orientaci jedince, přesný mechanismus stojící za tímto faktem je nám stále neznámý. Ve snaze přijít s možným vysvětlením realizoval rakouský tým experimentální genetický výzkum na octomilkách obecných. Zjistili, že pomocí manipulace jediného genu (FruM) jsou schopni změnit chování samců na typicky samičí, a navíc že tito samci projevují homosexuální tendence. Stejná genetická manipulace u samic vedla také ke změně chování na typicky samčí. Jelikož FruM gen je situován blízko genu zodpovědnému za funkci čichového centra, vedou tato pozorování autory k závěru, že pohlavně specifické chování a sexuální chování zdánlivě souvisí s vnímáním feromonů a reakcí na ně (Procházka, 2010). Jako podobné výzkumy však i tento naráží na problém s generalizací výsledků na člověka. U zvířat navíc pochopitelně nemůžeme hodnotit sexuální orientaci (natož tak identitu), pouze sexuální chování a preference. Přesto mají zvířecí studie v oblasti sexuálního chování své místo, především při experimentálních výzkumech funkčních a strukturálních změn v mozku v prenatálním období (Roselli, 2020).

Teorie dědičnosti homosexuality mají samozřejmě své limity. Primární kritikou zůstává, že homosexualita je v populaci poměrně rozšířeným jevem a je tedy nepravděpodobné, že by se měla šířit pouze geneticky, jelikož lidé homosexuálně orientovaní plodí méně potomků, a tedy méně šíří svou genetickou informaci, než je tomu u heterosexuálních jedinců (resp. ne-homosexuálních) (Procházka, 2010). Možné vysvětlení nabízí Camperio-Cianiová a její tým. Ti při svém vlastním zkoumání rodokmenů homosexuálně orientovaných mužů nejen potvrdili předchozí závěry o vyšší četnosti homosexuálně orientovaných mužských příbuzných na matčině straně rodiny, navíc také poukázali na vyšší porodnost u ženských příbuzných v této (matčině) rodové linii. Předkládají proto teorii, že stejný gen, který je u mužů zodpovědný za homosexuální orientaci, u žen zvyšuje plodnost, a tak se úspěšně dál šíří v populaci

(Camperio-Ciani et al., 2004). Poznatky moderní genetiky navíc poukazují na fakt, že konečná exprese genů může být dodatečně ovlivněna působením externích faktorů v raných stádiích nitroděložního vývoje. Genetické faktory snižující reprodukční potenciál se tak mohou jednoduše šířit populací, jelikož se jejich efekt nemusí projevit u každého „přenášejícího“ jedince (Odent, 2009).

Různé výzkumy udávají hereditu mužské homosexuality v rozmezí mezi 30-40 %, další (např. Swaab, 2007; Odent, 2009; Garcia-Falgueras & Swaab, 2010) dokonce uvádí hereditu homosexuality lehce přes 50 % u mužů i žen. Zhruba tři až pět desetin variability v populaci tak můžeme vysvětlit čistě skrze genetickou dědičnost. Zbytek variability je pak zapříčiněn kombinací vlivů prostředí, čímž však nemusíme nutně rozumět sociální zázemí, nýbrž fyzické prostředí in-utero; mezi environmentální faktory bychom tedy počítali např. hormonální či jiné chemické působení na plod v těhotenství (Fořt & Kaňková, 2021).

3.2.2. Environmentální vlivy

Prostředí vyvíjejícího se mozku utváří jak okolní nervové buňky a produkty endokrinního systému samotného plodu, tak živiny, hormony, léky a další chemické látky v organismu matky. Vývoj sexuální orientace může být permanentně ovlivněn působením všech těchto faktorů, a to zejména v rámci kritického období pohlavní diferenciacce mozku. Vymezení této fáze se mírně různí napříč živočišnými druhy, obecně však za klíčové považujeme počátek druhého a konec třetího trimestru. Zde totiž produkce testosteronu u chlapců přirozeně dosahuje nejvyšších úrovní, konkrétně mezi 12. a 18. a následně mezi 34. a 41. týdnem těhotenství (Swaab, 2007). Nedostatek testosteronu v této době zřejmě koreluje s homosexualitou. V minulosti panovala rozšířená domněnka, že samotní homosexuální muži produkují menší množství testosteronu v porovnání s jejich heterosexuálními protějšky, ve skutečnosti se však celková průměrná hladina tohoto hormonu u dospělých jedinců neliší. Nicméně výzkumy poukázaly na nižší koncentraci volného testosteronu (tj. testosteronu, který není navázán na proteiny a je proto snadno přístupný a zpracovatelný buňkami) u homosexuálů. Tento rozdíl, přetrvávající do dospělosti, je výsledkem kaskádovitěho kompenzačního mechanismu, který se spouští v reakci na výše zmíněný deficit v onom kritickém předporodním období (Odent, 2009).

Otázkou však zůstává, co vůbec prvotně zapříčiní snížené hormonální koncentrace. První z možných odpovědí přináší Dörnerova stresová teorie. Zátěžové situace mohou vyvolat zvýšenou aktivitu nadledvin matky, které tak začnou vylučovat nadměrné množství stresových hormonů jako kortikosteron či adrenalin. Tyto pronikají placentou do organismu vyvíjejícího se plodu a dočasně omezují syntézu různých pohlavních hormonů, především pak právě testosteronu (Ward & Weisz, 1984). Dörner et al. (1980, citováno v Dörner et al., 1983) zkoumali skupinu 865 homosexuálních mužů narozených v Německu před, po a v průběhu druhé světové války. Nepřiměřeně mnoho z nich se narodilo během či těsně po skončení konfliktu (konkrétně mezi lety 1941-1947) s nejvyšší četností v letech 1944-1945. Dle autorů lze předpokládat, že jejich matky v době těhotenství zažívaly nadstandardně vysoké míry stresu a zátěže a že tento prenatalní stres může ovlivnit vývoj sexuální orientace dítěte. V navazující studii pak autoři zkoumali přímo úroveň prožívaného stresu v těhotenství na základě osobních výpovědí. Mírný prenatalní stres uvedlo 33,3 % homosexuálů, 25 % bisexuálů a jen 6 % heterosexuálů, těžký prenatalní stres sledoval podobnou křivku (35, 15 a 0 %) (Dörner et al., 1983). Tato data však byla získávána z výpovědí samotných mužů, ne přímo od jejich matek, metodologie studie je proto dle Baileyho et al. (1991) lehce zpochybnitelná. Mnozí další se následně pokoušeli ověřit validitu stresové teorie, jejich výsledky však stojí spíše v opozici k Dörnerovým. Ellis et al. (1988) a Bailey et al. (1991) se svých studiích využili subjektivní výpovědi matek se zaměřením jak na zdroj a intenzitu stresu, tak na jeho zasazení do kontextu časové linie těhotenství. Ani jedna ze studií nenalezla statisticky významnou korelaci mezi zvýšenou úrovní předporodního stresu a sexuální orientací dítěte. Ellis et al. (1988) sice objevili zvýšený výskyt stresujících zážitků u matek homosexuálních mužů v rámci 12 měsíců před otěhotněním, ne však během samotného těhotenství. I přesto odborné publikace dodnes uvádějí mateřský stres jako jeden z možných environmentálních faktorů ovlivňujících sexuální orientaci dítěte.

Další potenciální vysvětlení snížených testosteronových hladin v době sexuální diferenciaci mozku nabízí například působení nikotinu. Různé výzkumy na hlodavcích naznačují, že vystavení nikotinu, především v období přirozeně zvýšené produkce testosteronu plodu, vede k demaskulinizaci samců. Byly zaznamenány rozdíly v koncentracích volného testosteronu i v projevech sexuálního chování. Zajímavá data podal výzkum Ellise a Cole-Hardingové (2001), který objevil statisticky významnou

korelaci mezi kouřením cigaret v těhotenství a sexuální orientací dcer, ne však synů. Matky homosexuálních žen kouřily výrazně častěji než matky žen heterosexuálních. Autoři také poukázali na fakt, že konzumace nikotinu hraje nejsilnější roli zřejmě v prvních dvou měsících těhotenství. Statisticky významnou se ukázala být také kombinace kouření v prvním měsíci a prenatalního stresu v měsíci čtvrtém. Vysoké hodnoty těchto dvou proměnných zvyšovaly pravděpodobnost homosexuální či bisexuální orientace dcer. Autoři ale nenašli podobný trend u souboru synů.

Nikotin ani zdaleka není jedinou substancí, která může ovlivnit hormonální hladiny matky. Na podobném principu nejspíš stojí také třeba působení diethylstilbestrolu (DES), syntetického estrogenu, který byl v letech 1939-1960 hojně předepisován těhotným ženám v USA a Evropě. Užívaly jej zhruba dva miliony nadcházejících matek, poněvadž se věřilo, že tato látka pomáhá předcházet potratu. Tento předpoklad se nakonec ukázal být chybným; nejenže DES neměl preventivní vlastnosti, jeho užívání bylo dokonce spojeno se zvýšeným rizikem rakoviny děložního čípku. Krom toho zřejmě také zvyšoval pravděpodobnost narození homosexuálně či bisexuálně orientovaného dítěte. Tento efekt se však opět projevil jako statisticky významný pouze u dcer, ne u synů. Podobné výsledky byly prokázány také u prenatalního vystavení působení amfetaminů (Swaab, 2014).

Byť je pozornost často věnována hormonální produkci matky, abnormální činnost endokrinního systému samotného plodu bezesporu také působí na jeho centrální nervovou soustavu podobnými mechanismy. Nasvědčuje tomu například nezvykle vysoké procento homosexuálních a bisexuálních žen trpících CAH [kongenitální adrenální hyperplazií, tzn. deficitem některého z enzymů nezbytných pro tvorbu steroidních hormonů vedoucím k rozvratu hormonální rovnováhy systému (Dvořáková, 2014)] (Garcia-Falgueras & Swaab, 2010).

Organismus matky na plod samozřejmě nepůsobí pouze na bázi hormonální, do hry mohou vstoupit také imunologické procesy. Mnohé nezávislé studie potvrdily existenci efektu označovaného jako FBOE [fraternal birth order effect] neboli efekt pořadí narození mezi bratry. Již v první polovině minulého století vědci vyzorovali vyšší průměrný počet bratrů u homosexuálů (Fořt & Kaňková, 2021). V detailnějším zkoumání se pak ukázalo, že homosexuálně orientovaní muži mívají signifikantně více starších bratrů, ne však starších sester nebo mladších sourozenců jakéhokoli pohlaví.

Blanchard a Bogaert (1996) vypočítali, že pravděpodobnost homosexuality narůstá zhruba o 33 % s každým starším bratrem. Tento stav vysvětluje hypotéza mateřské imunosenzitivity, podle které každý další mužský plod vyvolá u matky silnější obrannou reakci. Ženský organismus takto reaguje na cizí látky, které sám přirozeně neprodukuje, jelikož jsou kódovány na mužském pohlavním chromosomu Y; konkrétně by se mělo jednat o některý z H-Y antigenů. Čím častěji přijde matka do kontaktu s těmito cizími proteiny, tedy čím více synů zplodí, tím silněji její imunitní systém proti daným „invazivním“ látkám bojuje. Tyto závěry jsou kongruentní také s faktem, že se efekt pořadí sourozenců neprojevuje u homosexuálně orientovaných žen, jelikož ty H-Y antigeny neprodukují, a tak nevyvolávají danou imunitní reakci organismu matky (Blanchard & Klassen, 1997).

Zároveň může přirozeně vyvstat otázka, zda homosexualita mladších bratrů není dána spíše výchovou a dalšími sociálními vlivy v rámci takového rodinné konstelace. Bogaert (2006) možné působení rodinného prostředí vyvrací, a naopak posiluje teorii mateřské imunosenzitivity. Pravděpodobnost homosexuální orientace mladších bratrů narůstá pouze v návaznosti na počet starších biologických bratrů, ne těch adoptivních. Tento efekt se navíc projevuje nezávisle na tom, zda spolu bratři vyrůstali či nikoli. V pozdějším výzkumu se Boargetovi podařilo identifikovat konkrétní protein, který by za tímto jevem zřejmě mohl stát. Jedná se o neurologin 4 (NLGN4Y) kódovaný na chromosomu Y. Zjistil, že matky vyvíjejí specifické protilátky proti NLGN4Y a že jejich hodnoty jsou výrazně vyšší u matek homosexuálních synů. Nejvíce těchto protilátek bylo nalezeno u žen, které měly krom homosexuálního syna také další starší syny. Tato data tak silně naznačují korelaci mezi imunitní reakcí matky na neurologin 4 a následnou sexuální orientací jejího syna (Bogaert et al., 2018).

Závěrem je nutno poukázat na historickou tendenci výzkumů (a odborné literatury) v oblasti lidské sexuality ubírat se směrem k jednomu konkrétnímu pólu – mužské homosexualitě. Většina existujících studií a teorií se úzce zaměřuje právě na rozvoj homosexuální orientace u mužů, je proto na pováženu, do jaké míry se dají jednotlivé závěry generalizovat na ženskou homosexualitu či sexuální orientace ležící mimo hetero/homo dichotomii (o komplexitách genderu nemluvě). Chápání ženské sexuality natolik pokulhává za chápáním sexuality mužské, že Bailey (2009) dokonce vznáší otázku, zda vůbec ženy mají sexuální orientaci; respektive zda u nich existuje vnitřní mechanismus určující preferenci určitých osob založený primárně na sexuální

vzrušivosti. Ve svém článku argumentuje, že pokud ženy takovýto mechanismus mají, pak přinejmenším není analogický k tomu mužskému a funguje na komplikovanější bázi. Předkládá možnost, že zatímco mužská sexualita je jednoduše „orientovaná“ směrem ke konkrétnímu objektu (jako je žena, muž, či v případě parafilii například dítě), který je přitažlivý a intimní kontakt s ním přináší gratifikaci, ženy jsou ve svém výběru řízeny jinými, komplexnějšími mechanismy a konkrétně pohlaví partnera u nich zřejmě hraje méně významnou roli. Tato linie myšlení nás může dovést k předpokladu, že hlubší porozumění ženské sexualitě, orientaci a identitě s sebou potenciálně může přinést i potřebu redefinice sexuální orientace jako takové a možná nabídne i nové teorie principu jejího vývoje a diferenciaci.

4. BISEXUALITA

Jak již zaznělo na předchozích stránkách, v moderním pojetí může pojem bisexualita označovat sexuální orientaci (vyznačující se přitažlivostí k více než jednomu genderu) i k ní příslušnou identitu. Byť je tento pojem na evropské akademické půdě skloňován už od konce 19. století, svého soudobého významu nabýval pouze postupně, především díky snaze bisexuálních aktivistů (Callis, 2014).

Studium bisexuality (a tedy i její hlubší pochopení a přijetí ve společnosti) navíc čelilo a do jisté míry stále čelí překážkám. Chápání sexuální orientace obecně bylo historicky znesnadněno dvěma hluboce zakotvenými předpoklady: že homosexualita je známkou patologie a že lidská sexuální orientace existuje pouze v „hetero-homo“ dichotomii. Teprve když překročíme tyto předpoklady, můžeme doufat v plodné zkoumání a pochopení celé problematiky. Zatímco první z nich, tedy patologizaci homosexuálního chování, se v naší vědecké společnosti podařilo rozpustit, druhá překážka přetrvává (Fox, 2003). Byť binární koncept genderu a sexuality je stále více zpochybňován již od přelomu 80. a 90. let, nedá se očekávat, že by k takto zásadní změně vnímání uspořádání světa na celospolečenském měřítku došlo rychle. Právě ustálené dělení genderu a sexuální orientace do binárních kategorií ustavičně komplikuje pochopení neheterosexuálních identit, které jsou proto odsouvány na periferie vědeckého zájmu i povědomí široké veřejnosti. (Amodeo & Pennasilico, 2019). Situace se však zdánlivě zlepšuje. Maliepaard (2018) například uvádí, že zájem o tematiku bisexuality v kontinentální Evropě narůstá, a to jak na poli psychologie, tak mezi antropology či sociology.

V této kapitole si představíme soudobou definici bisexuality jakožto svébytné identity. Předtím je však záhodno alespoň rámcově zmínit historický vývoj pohledu na bisexualitu a terminologický posun, kterým tento pojem prošel (a do jisté míry stále prochází). V neposlední řadě se seznámíme s tím, jak výše zmíněné postavení bisexuality „někde mezi“ v binárním systému ovlivňuje společenské vnímání této orientace a lidí, kteří se k ní hlásí.

4.1. Historie bisexuality

Pojem *bisexualita* prošel hned několika významovými posuny. Poprvé se s ním začalo operovat již na konci 19. století, kdy byla připodobňována k hermafroditismu. Zastánci evoluční teorie totiž věřili, že se lidský druh vyvinul z primitivního hermafroditního předstupně do evolučně vyspělejší, pohlavně diferencované podoby. Psychický a fyzický vývoj jedince pak stavěly do paralely k tomuto evolučnímu modelu. Bisexualita tak dle nich tvořila onen primitivní „odrazový můstek“, ze kterého se měla dále v životě diferencovat heterosexuální či homosexuální orientace (Fox, 2003).

Podobným způsobem bisexualitu koncipoval i Sigmund Freud (1905). Ten vysvětluje rozvoj neheterosexuální orientace skrze proces inverze, tedy převrácení maskulinních a femininních atributů. Lidi neheterosexuálně orientované ve své teorii nazývá „inverty“ a přichází s typologií, dle které je možno je rozdělit do tří kategorií. První z nich je *absolutní invert*, tedy člověk sexuálně přitahován výhradně stejným pohlavím. Následuje *amfigenní invert*, jinak také psychosexuální hermafrodit. Těmito termíny Freud označuje lidi, kteří mohou být sexuálně přitahováni stejným i opačným pohlavím a jejichž orientace tak postrádá pohlavně specifickou exkluzivitu, která je vlastní předchozí kategorii. Posledním typem je *kontingentní (tzn. nahodilý, příležitostný) invert*, neboli člověk, který je přitahován opačným pohlavím, ale za určitých podmínek je schopen přijmout jedince stejného pohlaví za sexuálního partnera. První typ by odpovídal soudobému pojetí homosexuality, třetí typ již dříve zmiňované situační bisexualitě, zatímco typ druhý se nejvíce blíží modernímu pojetí bisexuality samotné. I mnoho dalších psychoanalytiků považovalo bisexualitu za zásadní pro pochopení procesu psychosexuálního vývoje (Fox, 2003). Stekel (1922) věřil, že bisexualita je přirozený a zcela běžný stav sexuality každého jedince předtím, než se tato plně vyvine genderově specifickým směrem (tedy k pólu homosexuality či heterosexuality). V této koncepci tedy termín *bisexualita* ještě neoznačuje svébytnou sexuální orientaci, pouze jakési primární, nevyhraněné a nediferencované vývojové stádium. Autor ji popisuje jako přítomnost homosexuálního i heterosexuálního chování a citění, která je vlastní každému člověku v průběhu dětství a vymizí zpravidla v pubertě, když dojde k potlačení jedné z jejích složek a proces psychosexuálního vývoje se tak dokončí.

Na počátku dvacátého století stále ještě vládlo přesvědčení o patologickém charakteru homosexuality, která byla také zařazena v Diagnostickém a statistickém manuálu duševních poruch (do r. 1973). V kontextu tohoto klinického pohledu byla bisexualita často kategorizována pod homosexualitu a nebyla brána za samostatnou orientaci. Bisexuální tendence byly vnímány jako projev patologie (homosexuální chování) a následná snaha tuto patologii skrýt a popřít (heterosexuální chování) (Fox, 2003).

K jistému posunu došlo v polovině dvacátého století, kdy se začal postupně vynořovat koncept sexuální orientace jakožto kontinuálního spektra spíše než jednoduché dichotomie „buď a nebo“. K tomu velkým dílem přispěla práce Alfreda Kinseyho a jeho týmu, kteří krom svých průlomových publikací¹ přišli také s novým měřicím nástrojem sexuální orientace, Kinseyho škálou². Ve své práci se jasně stavěli proti dogmatu binárního systému a volali po změně způsobu, jakým o sexuální orientaci přemýšlíme. Narušení dosavadní dichotomické koncepce sexuální orientace a otevření možnosti pohlížet na orientaci jakožto na široké, kontinuální spektrum, zůstává Kinseyho zásadním přínosem, i když jeho škála má nepopíratelně své nedostatky (Rust, 2000).

Depatologizace homosexuálního chování a postupné rozšiřování spektra sexuálních orientací otevřelo dveře pro rozvoj studia bisexuality. V tomto ohledu se za mnohé zasloužil rakousko-americký psychiatr Fritz Klein, autor metody *Klein Sexual Orientation Grid* (Kleinovy mřížky sexuální orientace – KSOG²). V ní výše zmíněnou Kinseyho škálu obohatil o další dimenze, čímž se ještě prohloubila schopnost zkoumat různé aspekty sexuality jedince. Sám ale uznával, že ani jeho metoda není dostatečná pro plné uchopení této problematiky. Lidská sexualita je dle něj příliš komplexní na to, aby byla jednoduše rozřazena do jasně definovaných kategorií. Krom vývoje KSOG se zasloužil za šíření povědomí o existenci bisexuality i skrze publikační a aktivistickou činnost. Stál za vytvořením první světové organizace bisexuálů, *Bisexual Forum*, kterou založil v roce 1974 v New Yorku. O pár let později vydal svou knihu *The Bisexual Option* [Bisexuální možnost]. V neposlední řadě založil veřejně prospěšnou charitativní organizaci *American Institute of Bisexuality* a odborný časopis *Journal of Bisexuality*, které zůstávají aktivní dodnes (American Institute of Bisexuality [AIB], n.d.).

¹ Sexual behavior in the human male (1948) a Sexual behavior in the human female (1953)

² O obsahu Kinseyho škály i KSOG se ve zkratce zmiňuji v dřívější kapitole této práce (1.2.1.).

V následujících letech se bisexualita rozšířila do všeobecného povědomí jakožto sexuální přitažlivost k mužům i ženám. Binární koncept genderu se však začal postupně rozpadat na přelomu 80. a 90. let minulého století (Amodeo & Pennasilico, 2019). Vzniklo nové periodikum dedikované bisexuální komunitě s názvem *Anything That Moves* [Vše, co se hýbe], ve kterém v roce 1990 vyšel manifest bisexuálů – *The Bisexual Manifesto*. Později, s příchodem nového milénia, započala především v USA vlna nově nabytého a dynamicky rostoucího společenského přijetí homosexuálů. Ve snaze tento pokrok udržet a etablovat homosexualitu jakožto rovnoprávnou orientaci, která si zaslouží své místo ve společnosti po boku většinové heterosexuality, však byla veškerá pozornost soustředěna na poměrně malou výšeč LGBTQ+ komunity. Opomenuti byli ti, kteří nepředstavovali dostatečně atraktivní cíl pro marketingové kampaně; mezi nimi zejména pak transgender osoby a bisexuálové, jejichž životní narativy se zdály pro teprve rodící se politickou kampaň příliš „komplikované“ (Holthaus, 2015).

V dnešní době téma bisexuality zdánlivě nabírá na popularitě, k čemuž přispívá mimo jiné rozvoj komunikačních technologií a z něj vycházející schopnost jednotlivců sdílet své příběhy, vyhledávat informace a utvářet komunity v online prostoru. Přesto se bisexuálové stále setkávají s diskriminací a přehlížením v rámci většinové populace i uvnitř své vlastní komunity genderových a sexuálních menšin (Holthaus, 2015).

4.2. Soudobé chápání bisexuality

V laické veřejnosti se dodnes můžeme potkat s názory odrážejícími výše zmíněný psychoanalytický koncept bisexuality. Mnozí stále věří, že jde o pouhou přechodnou či experimentální fázi, kterou jedinec prochází předtím, než plně přijme svou „opravdovou“ orientaci, tedy heterosexualitu či homosexualitu. Samotná bisexualita v tomto pojetí nemá status validní orientace. Takovéto smýšlení navíc dává vznik negativním stereotypům o nerozhodnosti, nestabilitě či zmatenosti bisexuálních lidí. Popírání existence bisexuality jakožto opravdové orientace navíc může vést druhé k přesvědčení, že člověk hlásící se k bisexuální identitě si pouze vymýšlí a snaží se udělat zajímavým. Výzkum Feinsteina et al. (2019) identifikoval pět hlavních důvodů, které vedou k invalidaci bi+ identity. Mezi nimi se objevily právě i názory, že bisexuální lidé jsou pouze zmatení či že svou bisexualitu jen předstírají.

Na poli moderní psychologie je konceptualizace bisexuality jakožto přechodné fáze již značně překonaná a většina autorů zastává názor, že bisexualita je stabilní sexuální orientací. Nasvědčují tomu také výzkumná data; například longitudinální studie Diamondové (2008). Ta pracovala se souborem 79 žen, které se na začátku studie hlásily k lesbické, bisexuální či unlabeled („bez štítku“ – nelimitované) identitě, a sledovala změny jejich užívaných identit v průběhu deseti let. Kdyby byla koncepce bisexuality jako přechodného stádia platná, dal by se předpokládat významný pokles žen hlásících se k této identitě na konci výzkumu a naopak nárůst žen hlásících se k identitě lesbické či heterosexuální. Ve skutečnosti však v průběhu studie celkově více účastnic přijalo bisexuální identitu než od ní odstoupilo. Z těch, které se v první fázi výzkumu označily za bisexuálky, se na jeho konci 92 % hlásilo stále k bisexuální nebo unlabeled identitě; pouze jedna přijala identitu lesbickou a jedna heterosexuální. Navíc bez ohledu na změnu užívaného „štítku“ vykazovaly účastnice na konci studie stejné vzorce přitažlivosti k jednotlivým pohlavím jako na jejím začátku. Jejich orientace se tedy nezměnila, pouze jejich osobní vnímání a preferované označení. Tyto výsledky popírají přechodný charakter bisexuality a naopak poukazují na její stabilitu. Dle autorky jde o samostatnou sexuální orientaci, která je odlišitelná od heterosexuality i homosexuality a vyznačuje se především zvýšenou fluiditou. Nedá se popřít, že pro některé lidi je přijetí bisexuální identity opravdu pouze jedním z kroků na cestě k objevení lépe přiléhající identity, autorka toto však považuje za spíše raritní případy (Diamond, 2008).

Moderní definice bisexuality jako svébytné orientace se může mírně lišit napříč různými zdroji, většina z nich však v základu vychází ze schopnosti cítit fyzickou či emoční přitažlivost k více genderům. Fluiditu bisexuality ve své definici obsáhla Ochsová (2007), která ji vidí jako potenciál být romanticky a/nebo sexuálně přitahován více než jedním genderem, ne nutně ve stejný čas, stejným způsobem nebo do stejné míry. K podobným definicím se hlásí i světové organizace bisexuálů, jako např. Toronto Bisexual Network, Bisexual Resource Center: USA nebo Bi UK (Ochs, 2016). Důraz je kladen především na schopnost bisexuality vztahovat se k celé šíři genderového spektra. Dle Holthausové (2015) často dochází k nedorozumění kvůli prefixu „bi-“, který značí číslo „dva“ a v lidech tak evokuje předpoklad, že bisexualita musí označovat pouze přitažlivost ke dvěma genderům, mužům a ženám. Autorka však uvádí, že ony dvě kategorie indikované předponou „bi-“ nejsou „muž a žena“, nýbrž „stejný a odlišný“;

bisexualita tedy vyjadřuje možnost být přitahován svým i jiným genderem či gendery. Toto genderově nevyhraněné pojetí bisexuality je navíc plně ve shodě s dříve zmíněným Manifestem bisexuálů. V něm autoři (členové skupiny *San Francisco Bay Area Bisexual Network*) představují bisexualitu jako celistvou orientaci a zdůrazňují její individuálnost, fluiditu a především nebinárnost; koncipují bisexualitu jako přitažlivost ne exkluzivně k mužům a ženám, ale ke komukoli bez ohledu na gender. Tato definice tak přichází přímo z řad samotné bisexuální komunity, která se k ní hlásila už při svém zrodu (Bay Area Bisexual Network [BABN], 1990, citováno v *Queer Mushroom Forest*, n.d.).

4.3. Mazání bisexuality

Bisexualita zaujímá velice obtížnou pozici v našem zavedeném binárním systému pohlaví a sexuality. V této koncepci, která se ve společnosti drží téměř odjakživa, protože je pro člověka jednoduchá a intuitivní, pro bisexualitu není místo. Na rozdíl od homosexuality a heterosexuality zde nelze brát gender partnera za jednoznačný ukazatel orientace člověka. Bisexuálové proto bývají velice často mylně zařazováni do těchto nevhodných binárních „škatulek“ na základě genderu partnera – pokud je partner opačného pohlaví, bývá člověk chybně považován za heterosexuála a naopak. Proto je bisexualita často považována za neviditelnou identitu a její existence je nezřídka popírána (Amodeo & Pennasilico, 2019; Maliepaard & Baumgartner, 2020; Shaw, 2022).

Fenomén výmazu bisexuality³ popsal Kenji Yoshino. Popírání existence bisexuality je dle něj zakotveno v heterosexistickém uspořádání společnosti, tedy ve společenském systému, který vnímá heterosexualitu jako normu. S tímto statutem normality přichází určitá nadřazenost, moc a privilegia. Pro udržení tohoto mocenského rozdělení je však nutné být schopen jasně rozlišit mezi heterosexuály a homosexuály. Existence bisexuality proto znamená hrozbu. V jednoduchém binárním systému, který bisexualitu vyřadí ze hry a počítá pouze s monosexuálními orientacemi, je snadné určit orientaci druhých i svou vlastní čistě na základě partnerské historie. Heterosexuální privilegium je připsáno komukoli, kdo je schopen dokázat, že jej přitahuje opačné pohlaví. Zdrojem vnímaného ohrožení je tedy především fakt, že jakmile přijmeme bisexualitu jakožto validní orientaci, nikdo nebude schopen dokázat, že sám bisexuál

³ v originále *Bisexual erasure*

není, jelikož pohlaví/gender bývalých partnerů již nelze použít jako tento důkaz. Přístup k heterosexuálním výsadám by proto byl výrazně zkomplikován, jelikož by jedinec musel okolí prokázat, že jej *nepřitahuje* stejné pohlaví, což je logicky obtížnější (Breetveld, 2020; Yoshino, 2000).

Systematického mazání bisexuality se však neúčastní pouze heterosexuálové, nýbrž i homosexuálové. Jde tedy o jakousi monosexuální koalici stojící proti bisexualitě⁴. Zapojení jedné sexuální menšiny do útlaku druhé se může zdát na první pohled zcela nelogické, Eisnerová (2013) ale přichází s možným vysvětlením. Podle ní homosexuálové pociťují jistou zášť vůči bisexuálům, jelikož ti mají možnost se „skrýt“ v heterosexuálním davu a čerpat jeho výsady. Navíc samotná existence bisexuality může ohrožovat jejich těžce vybořené společenské postavení. V boji za přijetí homosexuality jako právoplatné sexuální orientace, nikoli úchyvky či patologie, kladla totiž homosexuální komunita velký důraz na vrozenost orientace. Fakt, že si svou sexuální orientaci člověk nevolí, byl klíčovým argumentem v boji za práva homosexuálů. Bisexualita však poukazuje na možnost flexibility sexuální orientace, což může v očích některých lidí tento argument nabourat. Její existence se tak stává ohrožující i pro homosexuální komunitu.

Dle Yoshina (2000) se proto monosexuálové účastní nepsané společenské smlouvy o systematickém mazání bisexuality. Důvodem je jednak snaha o udržení stability vlastní identity monosexuálů, jednak potřeba zachovat snadný způsob rozeznání identity ostatních na základě pohlaví jejich partnera. Autor rozlišuje tři podoby mazání bisexuality: mazání na úrovni třídy [*class erasure*], mazání na úrovni jedince⁵ [*individual erasure*] a delegitimaci [*delegitimation*].

Mazání na úrovni třídy označuje stav, kdy člověk vůbec neuznává bisexualitu jakožto sexuální orientaci. Takovýto člověk třeba může tvrdit, že bisexuálové jsou ve skutečnosti homosexuálové, kteří se bojí svou pravou orientaci přiznat, či naopak heterosexuálové, kteří se snaží učinit zajímavými. Na bisexualitu je nahlíženo pouze jako na módní trend či přetvářku.

⁴ Yoshino ve svém textu užívá pouze termín *bisexualita*, můžeme jej však opět vnímat jako zastřešující pojem pokrývající všechny plurisexuální identity.

⁵ České překlady „mazání na úrovni třídy“ a „mazání na úrovni jedince“ byly převzaty z: Štefanicová, 2019. Důvodem je snaha o zachování konzistence informací.

Mazání na úrovni jedince se pak dopouští ten, kdo sice uznává teoretickou existenci bisexuality, ale vyřazuje z ní osobní zážitky a zkušenosti konkrétních lidí – např. neuznává bisexualitu druhého a místo toho namítá, že pouze experimentuje nebo se „ještě nerozhodl“. Bisexualita není považována za pravou a trvalou orientaci, pouze za dočasnou chvíli nejistoty předtím, než je jedinec schopen či ochoten plně přijmout stabilní monosexuální identitu.

Delegitimaci rozumíme stigmatizaci bisexuality, její spojování s morálními úpadky a přisuzování nežádoucích vlastností lidem, kteří se k ní hlásí. Bisexualita je tak sice uznána jak na úrovni třídy, tak na úrovni jedince, je však stavěna do špatného světla a obtěžkána negativními konotacemi. Mezi nejčastější stereotypy patří přesvědčení, že bisexuálové jsou promiskuitní, chamtiví, podvodní, nerozhodní či neschopní vydržet v monogamním vztahu (Eisner, 2013; Fox, 2003; Shaw, 2022; Yoshino, 2000). Rustová (1995) objevila v souboru lesbických žen převládající přesvědčení, že bisexuální ženy jsou ve vztazích méně oddané. Spalding a Peplau (1997) také zkoumali názor na bisexuály a jejich chování ve vztazích, tentokrát v souboru heterosexuálním, a přišli s podobnými závěry. I v jejich výzkumu byla jasně nejnižší schopnost monogamního soužití připisována právě bisexuálům (v porovnání s heterosexuály a homosexuály). Toto přesvědčení o zvýšené tendenci podvádět partnery s sebou nese také další závažný stereotyp, a tím je tvrzení, že bisexuálové trpí pohlavními chorobami častěji než jejich monosexuální protějšky. Tento narativ se stal výrazným v době AIDS krize, kdy byli bisexuální muži viněni z přenosu „homosexuálního viru“ HIV do heterosexuálních řad (Ekstrand et al., 1994).

Jednotlivé typy mazání bisexuality bychom mohli vidět jako jakousi kaskádu. Jednoduše by se dala popsat asi takto: Na počátku stojí premisa, že bisexualita vůbec neexistuje. Pokud existuje, pak se alespoň nemůže týkat přímo lidí kolem nás. A jestliže přeci jen bisexuálové existují a pohybují se v našem okolí, pak je správné se jim vyhýbat, jelikož jde o morálně pokleslé a nespolehlivé lidi. V každém případě nakonec dojdeme k závěru, že bisexualita nemá ve společnosti místo, čímž se udržuje ona epistemická smlouva, jak o ní píše Yoshino (2000).

K popření bisexuality mužů se častěji užívá mazání na úrovni třídy, na úrovni jedince je pak častěji vymazávána bisexualita žen. Muži jsou totiž vnímáni jako obecně stabilnější a důvěryhodnější – jejich orientace je tedy vnímána jako čistě heterosexuální

či čistě homosexuální. Ženy jsou na druhou stranu často považovány za manipulativní, nestálé a promiskuitní – proto je jejich bisexualita často zaměňována za experimentování, snahu zažít nové vzrušení nebo za obyčejné zmatení (Amodeo & Pennasilico, 2019).

4.3.1. Dopady mazání sexuality

Systematické vymazávání sexuality vede k jejímu zneviditelnění ve společnosti, kultuře i médiích. Reprezentace bi+ postav v televizních programech je stále výrazně vzácnější než reprezentace postav homosexuálních. Když už se na obrazovkách objeví, zpravidla ještě posilují zakotvení zmiňovaných negativních stereotypů ve veřejném povědomí. Pokud fiktivní postava projeví zájem o osobu jiného pohlaví, než o jaké projevovala zájem doposud, v narativu příběhu je tento posun zpravidla zobrazen jako „změna“ z heterosexuální orientace na homosexuální (či naopak) (Baker & Landridge, 2008; Eisner, 2013). Právě nedostatečnou reprezentaci jakožto formu mazání sexuality vyzdvihuje ve své knize Eisnerová (2013). Krom reprezentace mediální se vyjadřuje také k reprezentaci společenské a historické. Společenskou reprezentací se myslí zejména problém s nedostatkem organizací a komunit, ve kterých by se bisexuální lidé cítili vítáni a měli prostor se projevit, jelikož širší LGBTQ+ komunita takové místo bohužel často nenabízí. Bisexuálové zažívají sociální izolaci a vyčlenění jak v rámci heterosexuálních, tak homosexuálních komunit. Historickou reprezentací je pak myšleno uznání zásluh bisexuálních aktivistů v boji za práva sexuálních a genderových menšin. Ani na této frontě není dle autorky reprezentace dostatečná; bisexuální hlasy jsou odsunuty do pozadí, byť stály u samého zrodu LGBTQ+ hnutí. Příkladem uvádí aktivistku Brendu Howardovou, která iniciovala vznik prvního Pride pochodu a o jejíž klíčové roli se téměř nemluví.

Toto zneviditelnění a společenská stigmatizace nevyhnutelně ovlivňují také způsob, jakým svou vlastní identitu vnímají samotní bisexuálové, a jejich vztah k ní. Někteří se od bisexuální identity raději zcela distancují a volí pro vyjádření své orientace jiné pojmy (např. *queer*), které se v širší LGBTQ+ komunitě těší vyššímu uznání a přijetí. Jiní zcela ztrácí potřebu užívat jakékoli štítky. Raritou není ani přijetí několika odlišných identit v různých sociálních kontextech (BABN, 1990, citováno v *Queer Mushroom Forest*, n.d.; Breetveld, 2020; Callis, 2014). Seburčení a svobodná volba preferované terminologie jsou zajisté velice důležité. Jde však předpokládat, že klesající počet lidí hlásících se k bisexuální identitě ještě posiluje její zneviditelnění ve

společnosti. Výzkumy naznačují, že bisexuálové výrazně méně často otevřeně sdílí svou identitu s okolím. Tento fakt může ještě více komplikovat schopnost jednotlivců vzájemně se poznávat, utvářet komunity a udržovat známosti s lidmi, kteří sdílí podobné životní zkušenosti. Bisexuálové se tak stávají neviditelnými nejen pro zbytek společnosti, ale také sobě navzájem, což přispívá k jejich sociální izolaci (Breetveld, 2020; Rust, 2000; Shaw, 2022).

Také partnerské životy bisexuálů jsou ovlivněny negativním postojem společnosti, zejména pak předsudky týkajícími se jejich sexuálního chování. Jelikož bývají bisexuálům často připisovány nežádoucí vlastnosti jako hypersexualita, promiskuita či zvýšená tendence podvádět partnera, navazování romantických vztahů pro ně může být obtížným úkolem. Tato stereotypní přesvědčení mohou odradit mnohé potenciální partnery, případně komplikovat partnerské soužití a zvyšovat žárlivost (Baumgartner, 2020; Feinstein et al., 2014; Hayfield et al., 2018). V průzkumu Eliasonové (2001) 77 % respondentů uvedlo, že je nepravděpodobné, že by někdy vstoupili do vztahu s bisexuálním člověkem, i když by jej shledávali atraktivním.

Znevýhodněné sociální postavení bisexuálů v neposlední řadě přispívá také k úpadku psychické pohody a zdraví. Mnohé výzkumy (např. King et al., 2003; Marshal et al., 2011) poukazují na zvýšený výskyt deprese a úzkosti u LGBTQ+ lidí a Barker et al. (2012) uvádí, že z běžných sexuálních menšin jsou to právě bisexuálové, kdo nejčastěji trpí duševním onemocněním. Ke stejnému závěru došli i další studie a metaanalýzy (např. Jorm et al., 2002; Ross et al., 2018). Australská studie se vzorkem čítajícím téměř pět tisíc respondentů přinesla podobné výsledky; bisexuálové dosahovali nejvyšších skóre v testech deprese, úzkosti a negativního emočního ladění, zatímco heterosexuálové skórovali nejnižší a homosexuální skupina spadala mezi. Bisexuálové krom toho také vykazovali nejvyšší míru suicidality (na základě škály hodnotící suicidální ideace a činy v posledním roce). Často uváděli také nedostatek podpory ze strany rodiny a přátel a finanční problémy. Na základě těchto výsledků autoři varují před seskupováním všech LGBTQ+ lidí dohromady při průzkumech mentálního zdraví, jelikož bez zohlednění odlišností mezi jednotlivými identitami mohou výsledná data nadhodnocovat rizika hrozící homosexuální populaci a naopak ignorovat specifické problémy ohrožující populaci bisexuální. Za důležitý faktor přispívající ke zhoršenému duševnímu zdraví bisexuálů považují především kombinaci společenského nátlaku pramenícího ze statutu menšiny a nejasného postavení bisexuality v binárním

společenském systému (Jorm et al., 2002). Průzkum mezi účastníky konference BiCon⁶ v roce 2004 také poukázal na vysokou prevalenci zdravotních obtíží uvnitř bi+ komunity; 36 % respondentů trpělo jedním (24 %) či více (12 %) duševním a/nebo fyzickým onemocněním, které komplikovalo jejich denní život. Čtvrtina měla oficiální diagnózu psychické nemoci, nejčastěji se jednalo o depresi (16 %) a úzkostnou poruchu (8 %). Zkušenosti se sebepoškozováním uvedlo také 8 % zúčastněných. Byť se nejedná o reprezentativní vzorek, tato data jsou ve shodě s výše zmíněnými studiemi a poukazují na nízkou kvalitu mentálního zdraví bisexuálů (Barker et al., 2008). Ta bývá spojována s negativním vnímáním této orientace, jejím mazáním, nízkou úrovní společenské podpory a dvojitou diskriminací (tzn. diskriminací ze strany heterosexuálů i homosexuálů), které bisexuálové čelí (Rust, 2000).

Pro zlepšení této situace je klíčové především zviditelnění bisexuality a šíření faktických informací namísto podporování stereotypů. Akademická a publikační činnost v tomto hraje bezesporu velkou roli. Informace se musí dostat nejen do široké veřejnosti, ale také k samotným bisexuálům. Dostupnost informací, pocit podpory a uznání jsou důležité pro rozvoj bi+ komunit a pro efektivní boj s mazáním bisexuality (Bailey, 2009).

⁶ konference bisexuálů ve Spojeném království [*United Kingdom Bisexual Conference*]

5. VÝZKUMNÉ CÍLE A FORMULACE HYPOTÉZ

I když akademický zájem o bisexualitu v zahraničí v posledních letech narůstá, v tuzemském výzkumu jde stále o přehlížené téma. Samotný koncept mazání bisexuality se pak do česky psaných publikací neprobojoval téměř vůbec, s výjimkou pár sporadických zmínek ve studentských diplomových pracích. Hlavním cílem této práce je proto podílet se na seznámení české veřejnosti s existencí fenoménu mazání bisexuality. Věříme, že představení a pojmenování této problematiky bude přínosné. Čtenáři pomůže identifikovat způsoby, kterými se mazání bisexuality manifestuje ve světě kolem něj, což přinejmenším zvýší jeho schopnost nad nimi kriticky přemýšlet, přinejlepším jej pak může motivovat k boji proti nim. Cílem výzkumu realizovaného v rámci této práce je zmapovat výskyt postojů a přesvědčení pramenících z mazání bisexuality v populaci studentů českých vysokých škol. Konkrétně je zaměřen na výskyt dvou ze tří forem mazání bisexuality dle Yoshinovy (2000) koncepce, a to *mazání na úrovni třídy* a *delegitimace*. Výzkum si tedy klade za cíl zjistit tendenci českých vysokoškolských studentů popírat existenci bisexuality jakožto validní orientace a souhlasit s negativními stereotypními představami o bisexuálních lidech. V neposlední řadě je cílem našeho výzkumného snažení prozkoumat souvislost mezi touto tendencí a demografickými proměnnými *gender* a *sexuální identita*.

K naplnění výzkumného cíle byly stanoveny následující hypotézy:

- H1: Vysokoškolští studenti, kteří uvádějí svou náležitost k některé z genderových či sexuálních minorit, ale zároveň se neidentifikují jako bisexuálové, skórují v inventáři mazání bisexuality výše než cis-gender heterosexuální studenti.
- H2: Bisexuálové skórují v inventáři mazání bisexuality výše než lidé, kteří se jako bisexuální neidentifikují.
- H3: Heterosexuální muži dosahují v inventáři mazání bisexuality nižších skóre než ostatní.
- H4: Vysokoškolští studenti, kteří uvádějí svou náležitost k některé z genderových či sexuálních minorit, ale zároveň se neidentifikují jako bisexuálové, skórují na škále sociální distance níže než cis-gender heterosexuální studenti.
- H5: Bisexuálové skórují na škále sociální distance níže než lidé, kteří se jako bisexuální neidentifikují.

Tyto hypotézy reflektují závěry existujících zahraničních výzkumů a publikací. Na to, že muži mají vyšší tendenci zastávat negativní postoje vůči sexuálním menšinám než ženy, poukazuje např. Dodge et al. (2016), Eliasonová (2001) a Welzer-Lang (2008). Stejně tak je dokumentován vliv sexuální identity respondenta; negativní názory na bisexualitu zastávají nejčastěji heterosexuálové, o něco méně homosexuálové, v nejmenší míře pak sami bisexuálové či lidé hlásící se k jiné orientaci, což ve svých pracích uvádí např. Dodge et al. (2016) nebo Mulick & Wright (2002). Eliasonová (2001) poukazuje také na to, že nedůvěra vůči sexuálním menšinám a jejich nepřijetí souvisí s nedostatečným kontaktem s lidmi z těchto skupin; proto předpokládáme nižší sociální vzdálenost mezi bisexuály a zbytkem LGBTQ+ komunity než mezi bisexuály a heterosexuály.

6. METODY SBĚRU DAT

Pro praktickou část práce byl zvolen kvantitativní výzkumný design. K tomu jsme přistoupili z toho důvodu, že umožňuje exploraci zkoumaného fenoménu v širokém souboru respondentů. Stejně tak jsme předpokládali, že dotazníkové šetření bude oproti rozhovorům méně zatíženo zkreslením výpovědí. V osobním kontaktu by totiž respondenti mohli cítit zvýšenou potřebu prezentovat se v „pozitivním světle“ a udávat sociálně žádoucí odpovědi, což by mohlo snížit jejich autenticitu. Z těchto důvodů byl výzkum realizován prostřednictvím online dotazníku (platforma Google Forms), který se skládal z části věnované demografickým údajům, inventáře vlastní konstrukce a upravené Bogardusovy (1925) škály sociální distance. Plná znění obou užitých metod nalezne čtenář v přílohách této práce.

6.1. Inventář vlastní konstrukce

Pro účely výzkumu byl vytvořen inventář mazání bisexuality (viz. dále), kterému však nejprve předcházela úvodní sekce dotazníku zaměřená na demografické údaje. Otázky zjišťovaly věk respondentů, jejich občanství, gender, zaměření studia, kraj, ve kterém aktuálně studují, a případnou příslušnost k LGBTQ+ komunitě (na základě sebe-identifikace). Tuto sekci uzavírala doplňující otázka: „*Slyšel/a jste někdy o fenoménu mazání bisexuality či bisexual erasure?*“. Respondenti, kteří indikovali, že o pojmu již někdy slyšeli, byli přesměrováni ke druhé doplňující otázce: „*Kde jste přišli do kontaktu s pojmem mazání bisexuality (bisexual erasure)?*“.

Následující sekci tvořil samotný inventář mazání bisexuality (IMB), který konstruovala autorka tohoto textu. Jeho finální skladba a znění byly konzultovány s vedoucím práce. Ke konstrukci vlastní metody nás vedl především fakt, že již existující škály⁷ nevyházely přímo z koncepce mazání bisexuality a jejich položky tak přesně nereflektovaly náš výzkumný cíl. Posloužily však jako inspirace při tvorbě našeho inventáře ve fázi rešerše a identifikace hlavních tematických bodů vynořujících se v odborném diskurzu.

Při konstrukci položek jsme vycházeli z Yoshinovy (2000) koncepce mazání bisexuality. Vznikly dva faktory – mazání na úrovni třídy (IMB-MUT) a delegitimace (IMB-D)⁸. Faktor *mazání na úrovni třídy* byl sycen sedmi položkami, které se vztahovaly k popírání validity bisexuality jakožto stabilní sexuální orientace (např. položka č. 6: „*Bisexuálové jsou ve skutečnosti homosexuálové, kteří nepřijali svou homosexualitu a snaží se ji popřít.*“). Faktor *delegitimace* byl sycen třinácti položkami, které reflektovaly rozšířené negativní stereotypy týkající se bisexuálních lidí (např. položka č. 12: „*Bisexuálové mají problém s navázáním a udržením monogamních vztahů.*“). Vybrána byla taková tvrzení, která se opakovaně objevovala napříč zdrojovou literaturou; mezi nejčastěji zmiňované nežádoucí vlastnosti přisuzované bisexuálním lidem patřila nerozhodnost, nedůvěryhodnost, promiskuita, tendence k podvádění partnera, neschopnost žít monogamně či zvýšené riziko nákazy pohlavními nemocemi (např. Callis, 2014; Dodge et al., 2016; Eliason, 2001; Friedman et al., 2014; Hayfield et al., 2018; Kirby et al., 2021; Mather et al., 2017; Mohr & Rochlen, 1999; Shaw, 2022; Welzer-Lang, 2008). Výsledný inventář tedy tvořilo dvacet položek, které měly podobu oznamovacích vět (výroků). Respondenti uváděli míru svého souhlasu s každým výrokem na pětibodové Likertově škále (1 = zcela souhlasím; 5 = zcela nesouhlasím). Finální skór inventáře je dán součtem bodů jednotlivých položek, může se tedy pohybovat v rozmezí 20-100 bodů. Čím nižší skóre, tím negativnější postoj respondent zastává vůči bisexualitě a bisexuálním lidem.

Inventář byl podroben testu vnitřní konzistence prostřednictvím koeficientu Cronbachova α , jehož hladina přijatelnosti bývá nejčastěji uváděna jako 0,7

⁷ např. ARBS (Mohr & Rochlen, 1999), škála postojů vůči bisexuálům dle Eliasonové (2001) nebo NTM-LGBT (Lenghart, 2019, citováno v Lenghart & Verešová, 2021)

⁸ Třetí forma mazání bisexuality, tedy mazání na úrovni jednice, nebyla do výzkumu zařazena. Ze své podstaty jde totiž o situačně vázané chování (např. popírání bisexuální identity konkrétního přítele či rodinného příslušníka), které se proto projevuje pouze v daném kontextu. Jde předpokládat, že dotazníkové otázky by nebyly schopny tuto formu mazání bisexuality adekvátně měřit.

(např. Cortina, 1993; Taber, 2017). Analyzován byl nejen inventář jakožto celek, ale také jeho faktory a jednotlivé položky. Napříč všemi položkami byla objevena silná vnitřní konzistence ($\alpha > 0,9$). Námi vytvořený inventář se tak zdá být vysoce reliabilní ($\alpha = 0,960$). Výsledné hodnoty jsou prezentovány v následujících tabulkách:

Tabulka 1: Vnitřní konzistence IMB

Proměnná	Cronbachova α
IMB	0,960

Tabulka 2: Vnitřní konzistence faktorů IMB

Faktor	Cronbachova α
IMB-MUT	0,908
IMB-D	0,945

IMB-MUT = faktor mazání na úrovni třídy; IMB-D = faktor delegitimace

Tabulka 3: Vnitřní konzistence jednotlivých položek IMB

Položka	Cronbachova α
1	0,961
2	0,957
3	0,957
4	0,958
5	0,958
6	0,958
7	0,958
8	0,958
9	0,958
10	0,958
11	0,958
12	0,967
13	0,957
14	0,957
15	0,960
16	0,957
17	0,958
18	0,959
19	0,957
20	0,958

Pořadí položek v tabulce odpovídá jejich pořadí v IMB.

6.2. Škála sociální distance

Celý dotazník uzavírala upravená verze Bogardusovy škály (Bogardus, 1925), tj. sedmibodové škály určené k měření sociální distance (vzdálenosti). Ta bývá užívána ke zmapování míry přijetí a ochoty stýkat se s lidmi z dané skupiny, ať už etnické, rasové, národnostní či jinak definované. Jednotlivé položky škály popisují různé úrovně blízkosti vztahu. Ve svém originálním provedení má škála podobu kumulativní (Guttmanovy) stupnice; její položky jsou tedy seřazeny v hierarchickém uspořádání, kdy nejvyšší stupeň představuje výrok „*[člověka z dané skupiny] bych přijal do rodiny skrze manželství*“, nejnižší stupeň pak výrok „*[člověka z dané skupiny] bych vyloučil ze své země*“. Takovéto škály stojí na premise, že pokud člověk souhlasí s jedním výrokiem, automaticky souhlasí i se všemi výroky nižší úrovně. Respondent proto vybírá ten z prezentovaných výroků, který vystihuje nejbližší možný vztah či kontakt, jaký by byl respondent ochoten navázat s hypotetickou osobou z dané zkoumané skupiny. Na základě jeho volby je mu přiřazeno skóre sociální distance, které může dosahovat hodnot 1-7. Nejnižší skóre (1) získá ten, kdo souhlasí již s prvním výrokiem (tedy nejvýše postavenou položkou – přijetí druhého do rodiny skrze manželství). Takový respondent by byl ochoten navázat s člověkem ze zkoumané skupiny nejbližší možný vztah, vykazuje tedy nejnižší míru sociální distance. Naopak člověk, který souhlasí s posledním výrokiem (tedy nejnižše postavenou položkou – vyloučení druhého ze země), získá nejvyšší skóre (7), jelikož vykazuje nejvyšší míru sociální distance (Bogardus, 1925; Břicháček, 1978; Mather et al., 2017).

Zřejmým nedostatkem tohoto přístupu je fakt, že předpokládá bezchybnou a univerzální posloupnost v řazení jednotlivých položek. Tím myslíme předpoklad, že každý jedinec bude vnímat relativní blízkost popsanych vztahů stejně, což ale může být sporné. Škála například staví ve své hierarchii sousedský vztah (skóre 3) nad vztah kolegiální (skóre 4); počítá tedy s tím, že každý z respondentů zažívá bližší kontakt se sousedem na ulici než s kolegou v práci. Bogardusova škála ve svém originálním provedení proto není schopna autenticky reflektovat například postoj respondenta, který by sice byl ochoten mít člověka z dané zkoumané skupiny za souseda, nechtěl by s ním však sdílet zaměstnání. Proto přišli Mather et al. (2017) s modifikací, která má za cíl zpřesnit výsledky a reflektovat možné nuance, které by byly jinak ztraceny. Zavedli nový způsob vyhodnocování škály, který nazývají iScore. Tato velice jednoduchá úprava spočívá v kombinaci dvou škál – Bogardusovy a Likertovy. Respondent zde

vyjadřuje míru svého souhlasu s každým ze sedmi výroků na pětibodové Likertově škále (1 = zcela souhlasím; 5 = zcela nesouhlasím). Skóre pro každou položku je poté vypočítáno jako: [příslušná hodnota Bogardusovy škály pro danou položku]*[zvolená odpověď na Likertově škále]. Například odpověď „zcela souhlasím“ u první položky škály by odpovídala hodnotě 1 (1*1), odpověď „zcela nesouhlasím“⁹ u poslední položky škály pak hodnotě 35 (7*5). Finální iScore je součtem skóre jednotlivých položek, nabývá minima 28 a maxima 140 bodů. Pro její schopnost jemnější diferenciace jsme se tuto modifikaci klasické Bogardusovy škály rozhodli použít i v našem výzkumu.

Znění jednotlivých položek bylo přeloženo z angličtiny, modernizováno a upraveno pro potřeby výzkumu¹⁰. Provedli jsme proto opět test vnitřní konzistence pomocí Cronbachovy α . Ta se pro všech sedm položek pohybovala nad hladinou 0,8 a můžeme proto konstatovat, že jejich vnitřní konzistence je dostatečně vysoká. Výsledná hodnota α pro námi použitou škálu sociální distance odpovídá hodnotě 0,863, což poukazuje na reliabilitu této metody. Výsledky detailněji prezentují tabulky 4 a 5.

Tabulka 4: Vnitřní konzistence škály sociální distance

Proměnná	Cronbachova α
iScore	0,863

Tabulka 5: Vnitřní konzistence jednotlivých položek škály sociální distance

Položka	Cronbachova α
1	0,946
2	0,821
3	0,820
4	0,830
5	0,830
6	0,834
7	0,836

Pořadí položek v tabulce odpovídá jejich pořadí v užití škále sociální distance.

⁹ Nutno poznamenat, že autoři iScore upravili znění sedmé položky Bogardusovy škály do záporu (tedy „[člověka z dané skupiny] bych **ne**vyloučil ze své země“, aby byl zachován stejný směr odpovědí napříč položkami. To však vedlo ke vzniku dvojité negace („nesouhlasím, že bych člověka nevyloučil ze své země“), což může být pro některé respondenty matoucí.

¹⁰ Položka zmíněná v předchozí poznámce byla nakonec pro svou krkolomnost a nepříliš vysokou výpovědní hodnotu z našeho výzkumu vyřazena. Místo toho byla původní položka č.1 („[člověka z dané skupiny] bych přijal do rodiny skrze manželství“) rozdělena na dvě samostatné položky („S bisexuálním člověkem bych byl/a ochoten/ochotna vést intimní vztah [...]“ a „Bisexuálního člověka bych byl/a ochoten/ochotna přijmout do rodiny [...]“).

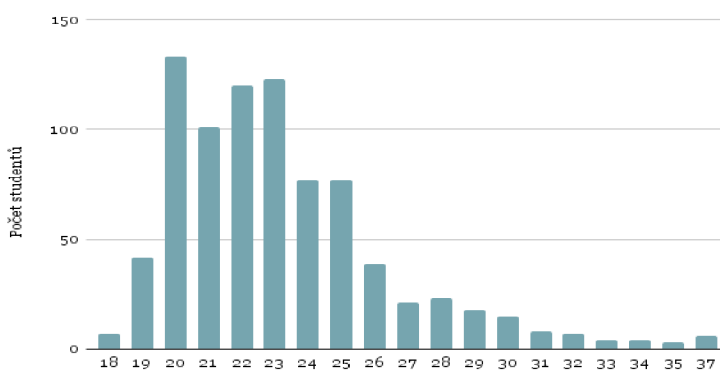
7. VÝZKUMNÝ SOUBOR A SBĚR DAT

Výzkum byl realizován na populaci studentů českých vysokých škol. Respondenti byli osloveni skrze sociální síť Facebook, kde jsme v relevantních studentských skupinách¹¹ sdíleli výzvu k účasti ve výzkumu. Jelikož byli účastníci získáváni samovýběrem, nemůžeme prohlásit výsledný soubor za reprezentativní.

Na výzvu zareagovalo celkem 855 respondentů. Přestože bylo v průvodním slově i v dotazníku samotném specifikováno, že je dotazník určen pro studenty VŠ, pohyboval se uvedený věk respondentů v rozmezí 13-88 let. Ze získaného souboru proto bylo vyřazeno 25 respondentů, kteří nesplňovali podmínku minimálního věku 18 let ($n = 2$) a maximálního věku 37 let¹² ($n = 23$). Stejně tak byli vyřazeni 2 respondenti, kteří v otázce týkající se zaměření studia indikovali, že již studium ukončili. Finální soubor tak čítal 828 účastníků.

Silně převažovaly ženy ($n = 649$), které tvořily více než tři čtvrtiny souboru, zatímco muži ($n = 161$) tvořili necelou pětinu. V nejmenším zastoupení byli lidé identifikující se s jiným genderem či jako nebinární ($n = 18$). Průměrný věk respondentů činil 23 let. Dle reportu Odboru statistik rozvoje společnosti (2020) je 58,1 % všech studentů českých VŠ ve věku 20-24 let; i v našem souboru tvořila tato skupina většinu, oproti reálné populaci však byla mírně nadreprezentována (66,9 % souboru). Detailnější popis věkového a genderového složení souboru nabízí Tabulka 6.

Graf 1: Věkové složení výzkumného souboru

¹¹ Jednalo se o skupiny dedikované VŠ studentům obecně (např. Studenti sobě - <https://www.facebook.com/groups/894415394330386>) i skupiny pro studenty konkrétních škol (UPOL, MUNI, UK, UTB, OSU, UHK a VŠCHT; např. Studenti Muni - <https://www.facebook.com/groups/338325046621510>).

¹² Odbor statistik rozvoje společnosti (2020) ve výše zmíněném reportu uvádí, že zhruba tři čtvrtiny studentů doktorských programů jsou ve věku do 34 let, u starších respondentů tedy klesá pravděpodobnost, že jsou stále studenty. Námí zvolená hranice 37 let reflektuje tuto statistiku a stav sesbíraných dat; jde o nejvyšší hodnotu, kterou uvedlo alespoň 5 respondentů.

Tabulka 6: Věkové a genderové složení výzkumného souboru

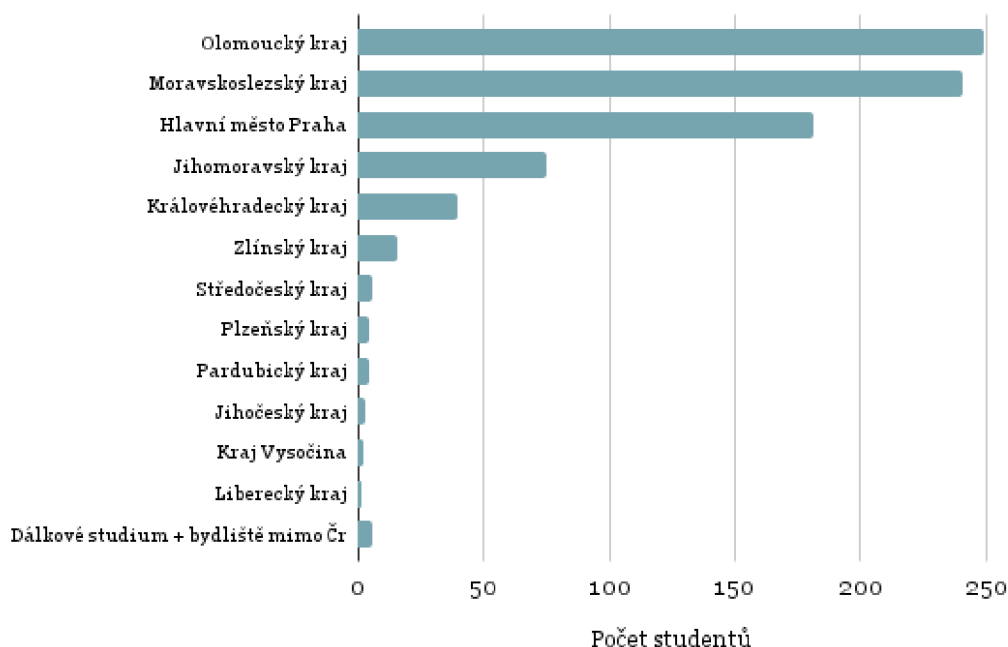
	Zastoupení		Věk				
	n	%	MIN	MAX	μ	MED	SD
Muž	161	19,4	18	37	23,776	23	3,645
Žena	649	78,4	18	37	23,045	22	3,210
N-b* / jiné	18	2,2	20	34	23,722	22	3,908
Celkem	828	100	18	37	23,202	23	3,324

* non-binary

MIN = minimum; MAX = maximum; μ = průměr; MED = medián; SD = směrodatná odchylka

Respondenti byli vyzváni uvést kraj, ve kterém aktuálně studují VŠ (v případě dálkového studia pak kraj současného bydliště). Nejpočetnější skupinou (n = 249; 30,0 %) byli studenti z Olomouckého kraje, následoval kraj Moravskoslezský (n = 241; 29,0 %) a Hlavní město Praha (n = 181; 21,8 %). Nejméně zastoupeny byly kraje Jihočeský (n = 3; 0,4 %), Vysočina (n = 2; 0,3 %) a Liberecký (n = 1; 0,1 %). Šest respondentů (0,7 %) uvedlo, že studují českou vysokou školu dálkově, nebydlí však na území ČR. Nepodařilo se nám získat respondenty studující v Karlovarském či Ústeckém kraji.

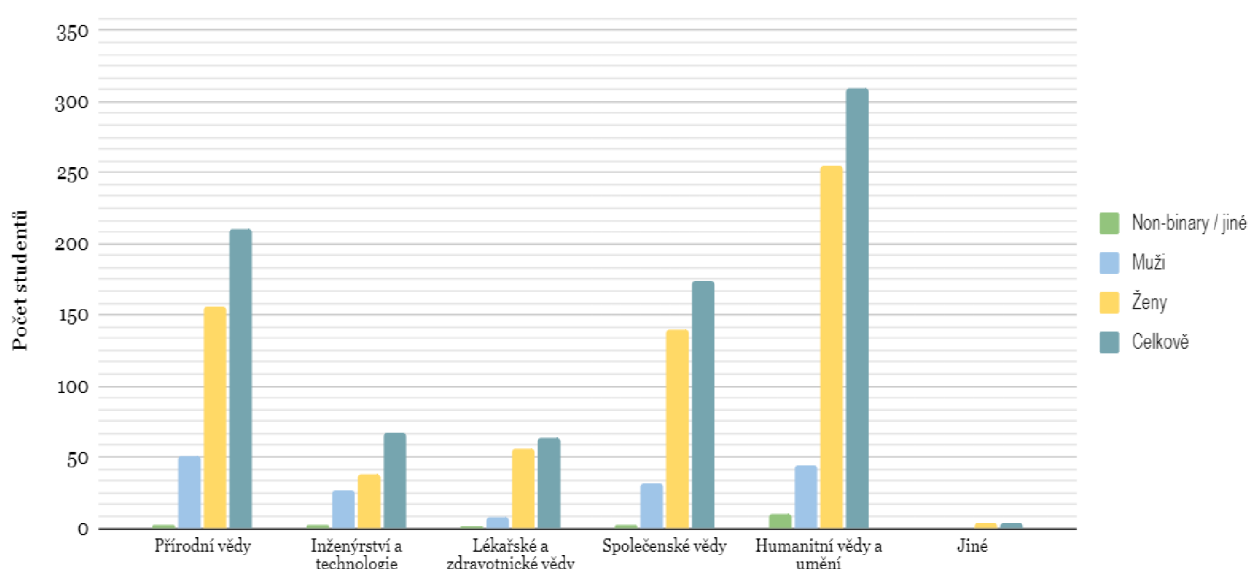
Graf 2: Výzkumný soubor dle kraje studia

Dotazovali jsme se také na zaměření oboru studia. Jednotlivé kategorie odpovídají oblastem klasifikace výzkumu a vývoje dle Frascati manuálu 2015 (Technologická agentura ČR [TAČR], 2017). Odpovědi respondentů, kteří zvolili možnost „jiné“

a dopsali obor studia vlastními slovy, byly následně ručně překódovány a rozděleny do odpovídajících kategorií. Výsledná kategorie „jiné“ obsahovala jen obory, které nešlo dle užitého manuálu jasně rozlišit. Konkrétně sem byli zařazeni respondenti (n = 4), kteří jakožto obor studia uvedli „sport“, „trenérství“ či „trenérství a sportovní výkonnost“. Více než třetina souboru (n = 309; 37,2 %) byla tvořena studenty humanitních věd a umění, čtvrtina (n = 210; 25,3 %) pak studenty přírodních věd. Humanitní zaměření bylo nejčastější ve skupině žen (39,3 %) i non-binary lidí (55,6 %), mezi muži šlo o druhé nejčastější zaměření (27,3 %). Převládajícím zaměřením studia ve skupině mužů byly přírodní vědy (31,7 %). Žádný z respondentů neuvedl studium věd zemědělských a veterinárních.

Graf 3: Složená výzkumného souboru dle věku a genderu

Z hlediska genderové a sexuální identity byl náš soubor z více než poloviny (n = 480; 57,8 %) tvořen většinou populací, tedy lidmi, kteří se nehlasí k žádné z genderových či sexuálních menšin. Téměř čtvrtina (n = 205; 24,7 %) souboru se identifikovala jako bisexuální (resp. plurisexuální). Zbytek LGBTQ+ komunity (tedy lidé, kteří se hlásí k některé z genderových či sexuálních menšin, neidentifikují se však jako bisexuálové) byl zastoupen 87 respondenty (10,5 %)¹³. Zbylí účastníci (n = 56; 6,7 %) si nepřáli na otázku odpovídat či si nebyli svou identitou jistí. Grafické

¹³ Pro jednodušší orientaci v textu budeme nadále o jednotlivých skupinách referovat také za užití následujících zkratk: Cis-Het (pro jedince neidentifikující se s žádnou z genderových či sexuálních menšin), LG-TQ+ (pro jedince identifikující se s některou z genderových či sexuálních menšin, ne však s plurisexuální identitou) a Bi+ (pro jedince bisexuální, resp. plurisexuální).

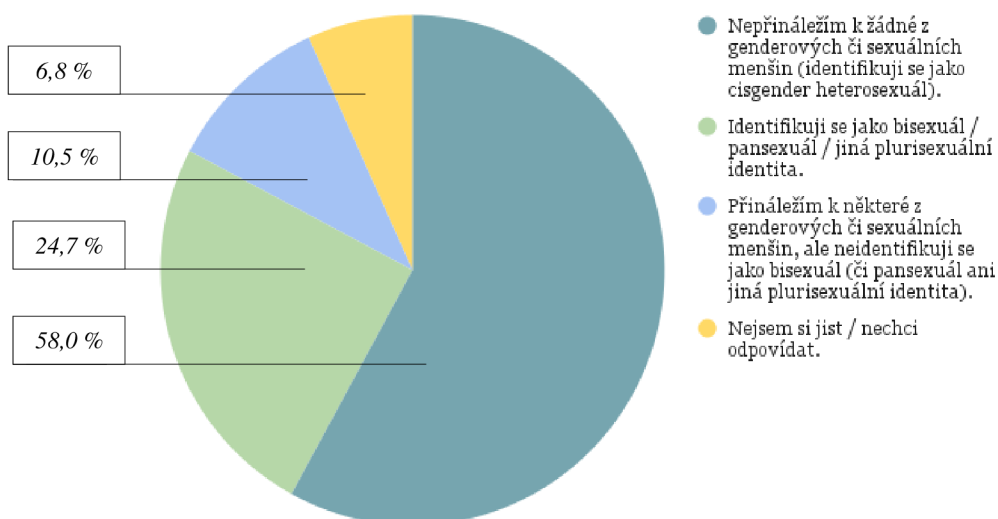
zobrazení složení souboru dle identity nabízí Graf 4. Absolutní a procentuální zastoupení jednotlivých identit v rámci genderových skupin zobrazuje Tabulka 7. Ta poukazuje i na relativní výskyt bisexualit; nejčastěji se k ní hlásily non-binary osoby, následně ženy a nejméně často muži.

Tabulka 7: Složení výzkumného souboru dle genderové a sexuální identity

	Cis-Het		LG-TQ+		Bi+		Nejistá	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Muž	96	59,6	28	17,4	32	19,9	5	3,1
Žena	383	59,0	53	8,2	165	25,4	48	7,4
N-b* / jiné	1 ¹⁴	5,6	6	33,3	8	44,4	3	16,7
Celý soubor	480	58,0	87	10,5	205	24,7	56	6,8

* non-binary

Graf 4: Složení výzkumného souboru dle identity

Účast na výzkumu byla dobrovolná a respondenti za ni neobdrželi žádnou formu odměny. Data byla sbírána i zpracovávána anonymně, o čemž byli respondenti informováni. Stručné vysvětlení fenoménu *mazání bisexuality* bylo přidáno až na samotný závěr dotazníku po jeho odeslání. K tomuto kroku jsme přistoupili z toho důvodu, aby nebyla ovlivněna autenticita odpovědí respondentů. Lze totiž předpokládat, že kdyby byla v průvodním textu uvedena slova jako „negativní stereotypy“, „předsudky“ či „nepřijetí“, respondenti by cítili potřebu se od takovýchto postojů

¹⁴ Jeden respondent uvedl svůj gender jako „Non-binary / jiné“ a následně svou genderovou identitu jako „Nepřináležím k žádné z genderových či sexuálních menšin (identifikuji se jako cisgender heterosexuál)“. Byť si tyto odpovědi protirečí, respektujeme je a reflektujeme v závěrečných datech bez úpravy.

distancovat a odpovídat sociálně žádoucím způsobem. Naší snahou proto bylo co nejméně evokovat pocit existence správných a špatných odpovědí.

8. ZPRACOVÁNÍ DAT A JEHO VÝSLEDKY

Data byla sbírána skrze platformu Google Forms a automaticky ukládána do datové matice v tabulkovém rozhraní Google Sheets. Po ukončení sběru dat byla tato matice převedena do programu MS Office Excel, ve kterém dále probíhala veškerá potřebná úprava. Ke statistickému zpracování dat a testování hypotéz byl použit program TIBCO Statistica 14. Prezentované grafy vznikly taktéž v programu TIBCO Statistica 14 a ve výše zmíněném internetovém tabulkovém rozhraní Google Sheets.

V prvé řadě proběhlo očištění dat, přičemž bylo z původního souboru ($n = 855$) odstraněno 27 nežádoucích pozorování (viz. kapitola 7), čímž vznikl finální výběrový soubor o rozsahu 828 respondentů. Pro každého z těchto respondentů byl na základě jeho odpovědí následně vypočítán hrubý skóre inventáře mazání bisexuality (IMB), který byl dán součtem bodů (1-5) z jednotlivých položek inventáře (celkem 20). Hrubý skóre tedy mohl nabývat hodnot od 20 do 100 bodů. Byly vypočítány také hrubé skóre jednotlivých faktorů IMB. Faktor *mazání na úrovni třídy* (IMB_MUT) byl sycen sedmi položkami a jeho hrubý skóre se proto mohl pohybovat v rozmezí 7-35 bodů. Faktor *delegitimace* (IMB_D) byl sycen třinácti položkami, hrubý skóre této proměnné proto mohl dosahovat minima 13 a maxima 65 bodů. Stejně tak jsme vypočítali pro každého respondenta odpovídající hodnotu sociální distance v podobě iScore dle postupu popsaného v kapitole 6.2. (str. 39). Hodnota iScore se může pohybovat mezi 28 a 140 body. Charakter těchto proměnných detailněji prezentuje Tabulka 8.

Následujícím krokem bylo ověření normálního rozdělení sledovaných proměnných. To jsme provedli zobrazením histogramu a Q-Q grafu, které poukázaly na asymetrické (zešikmené) rozdělení všech proměnných (IMB, oba jeho faktory i iScore). Dále byla vypočtena výběrová šikmost, jelikož tu vzhledem k velikosti souboru považujeme za vhodnější ukazatel než často využívaný Shapirův-Wilkův test normality.

Na základě této analýzy jsme se rozhodli provést testování hypotéz pomocí neparametrických testů, jelikož ty nevyžadují dodržení normality a zachovávají si robustnost i v případě vysokého zešikmení rozdělení pravděpodobnosti (Dostál, 2022).

Tabulka 8: Popisné charakteristiky zkoumaných proměnných

	μ	SD	MED	IQR	Šikmost
IMB	83,678	15,866	88	23	-1,094
IMB_MUT	29,634	6,034	32	8	-1,353
IMB_D	54,043	10,450	56	17	-0,884
iScore	33,110	15,275	29	3	5,379

μ = průměr; SD= směrodatná odchylka; MED= medián; IQR= mezikvartilové rozpětí

8.1. Statistické testování hypotéz

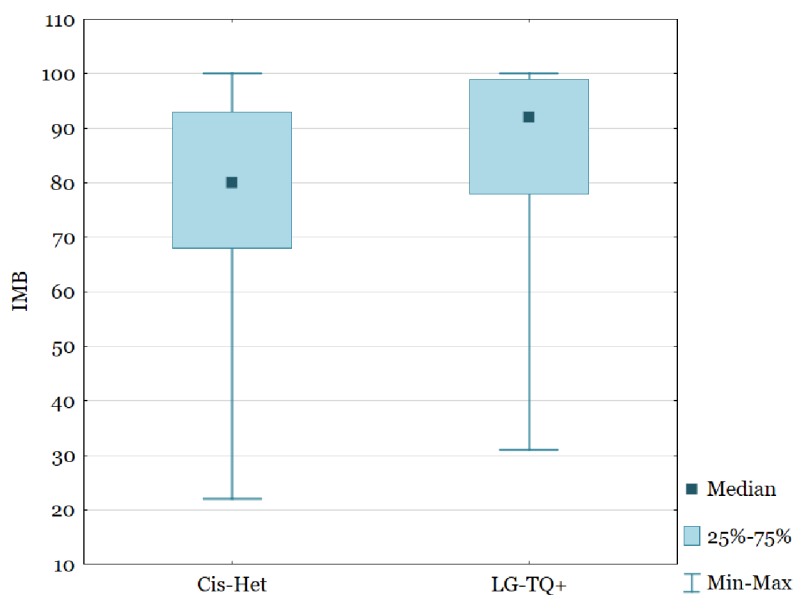
Vzhledem k povaze dat a zkoumaných proměnných byl za účelem vyhodnocení hypotéz použit Mannův-Whitneyův U test, jelikož jde o metodu vhodnou k porovnání dvou nezávislých výběrů bez podmínky normality rozdělení. Jako ukazatel míry účinku budeme prezentovat statistiku AUC, kterou lze interpretovat jako pravděpodobnost, že se libovolné pozorování z výběru A realizuje s hodnotou vyšší než libovolné pozorování z výběru B (tedy že náhodně vybraný respondent z první skupiny dosahuje vyššího skóru než náhodně vybraný respondent z druhé skupiny) (Dostál, 2022). Hypotézy byly testovány na hladině významnosti $\alpha = 0,05$.

Pro osvěžení paměti v rychlosti připomeňme stanovené hypotézy:

- H1:** Vysokoškolští studenti, kteří uvádějí svou náležitost k některé z genderových či sexuálních minorit, ale zároveň se neidentifikují jako bisexuálové, skórují v inventáři mazání bisexuality výše než cis-gender heterosexuální studenti.
- H2:** Bisexuálové skórují v inventáři mazání bisexuality výše než lidé, kteří se jako bisexuální neidentifikují.
- H3:** Heterosexuální muži dosahují v inventáři mazání bisexuality nižších skóru než ostatní.
- H4:** Vysokoškolští studenti, kteří uvádějí svou náležitost k některé z genderových či sexuálních minorit, ale zároveň se neidentifikují jako bisexuálové, skórují na škále sociální distance níže než cis-gender heterosexuální studenti.
- H5:** Bisexuálové skórují na škále sociální distance níže než lidé, kteří se jako bisexuální neidentifikují.

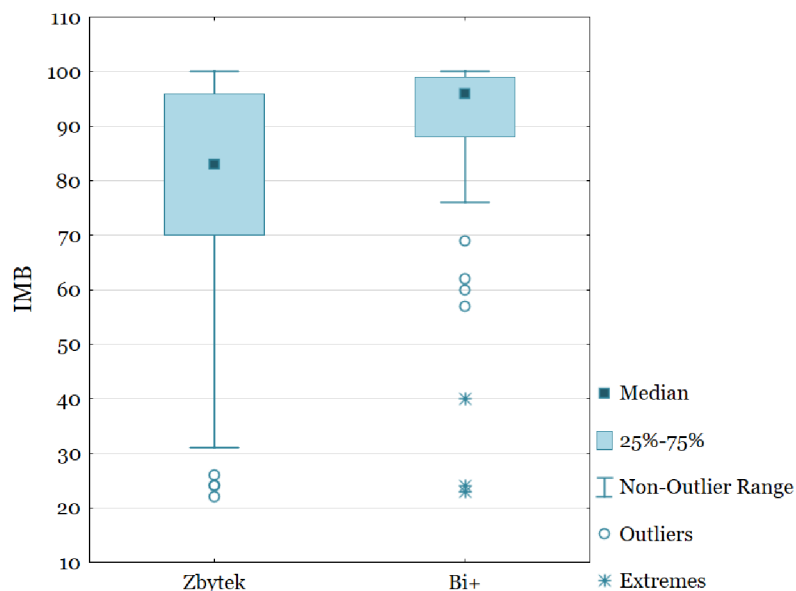
Naše první hypotéza předpokládá vyšší hodnoty dosahovaného hrubého skóru IMB ve skupině LG-TQ+ jedinců ($n = 87$) v porovnání s heterosexuály ($n = 480$). Provedený U test poukázal na signifikantní rozdíl v těchto skupinách; $U = 14039,0$, $p < 0,001$, $AUC = 0,664$. Medián hrubého skóru IMB ve skupině LG-TQ+ lidí činil 92 bodů, ve skupině heterosexuálů 80 bodů. Na základě těchto výsledků můžeme hypotézu přijmout.

Graf 5: Boxplot - srovnání IMB ve skupinách Cis-Het a LG-TQ+

Druhá hypotéza pracuje s předpokladem, že bisexuálové (n = 205) dosahují v IMB vyšších skóre než zbytek respondentů (n = 623). Výsledky provedeného Mannova-Whitneyova U testu i zde svědčí o statisticky významném rozdílu mezi skupinami; $U = 36115,5$, $p < 0,001$, $AUC = 0,717$. Mediánová hodnota IMB ve skupině bisexuálů byla 96 bodů, zatímco ve zbytku souboru 83 bodů. Hypotézu přijímáme.

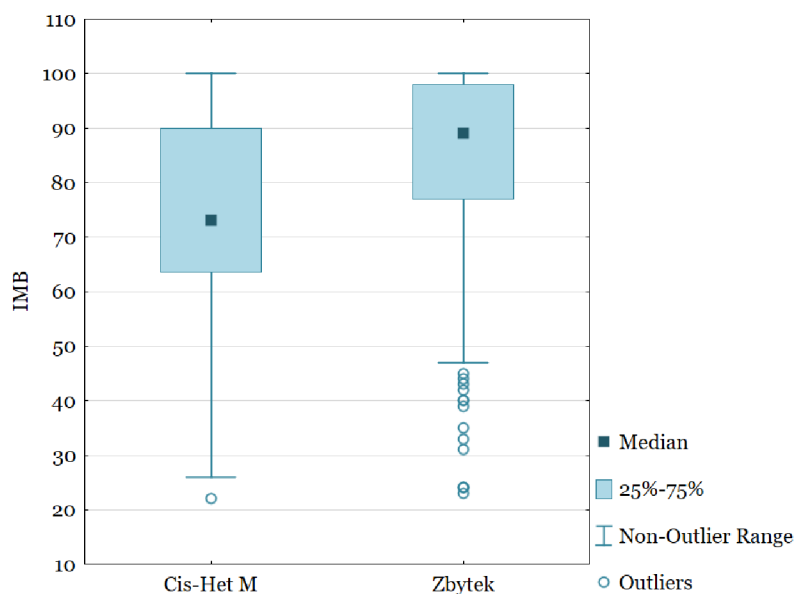
Graf 6: Boxplot – IMB bisexuálů ve srovnání se zbytkem souboru

Hypotéza č. 3 pracuje opět s hrubými skóre IMB. Tentokrát se vyjadřuje ke skupině heterosexuálních mužů (n = 96), u kterých očekává tendenci skórovat níže než zbytek souboru (n = 732). U test opět potvrdil statisticky signifikantní rozdíl mezi

sledovanými skupinami. Medián skóru IMB heterosexuálních mužů se realizoval s hodnotou 73 bodů, oproti tomu ve zbytku výzkumného souboru dosáhl výše 89 bodů. $U = 22015$, $p < 0,001$, $AUC = 0,313$. Tuto hypotézu taktéž přijímáme.

Graf 7: Boxplot - IMB heterosexuálních mužů v porovnání se zbytkem souboru

Ve čtvrté hypotéze operujeme s předpokladem, že jednotlivci ze skupiny LG-TQ+ ($n = 87$) pocítují mezi sebou a bisexuály menší míru sociální vzdálenosti, než jakou pocítují heterosexuálové ($n = 480$), což se projeví v nižších dosahovaných hodnotách iScore. Opět byl proveden Mannův-Whitneyův U test k ověření tohoto předpokladu; $U = 11957,5$, $p < 0,001$, $AUC = 0,286$. Na základě těchto výsledků hypotézu přijímáme. Medián iScore pro LG-TQ+ respondenty činil 28 bodů, zatímco v heterosexuální části souboru dosáhl lehce vyšší hodnoty 30 bodů.

Poslední z našich hypotéz vychází z očekávání, že samotní bisexuálové ($n = 205$) vykazují mezi sebou a dalšími stejně orientovanými jedinci nižší míru sociální vzdálenosti než lidé, kteří se jako bisexuálové neidentifikují ($n = 623$). Medián odpovídal hodnotě 28 bodů ve skupině Bi+, ve zbytku souboru pak 29 bodů. Výpočtem U testu jsme však opět odhalili statisticky významný rozdíl mezi sledovanými skupinami; $U = 28239,5$, $p < 0,001$, $AUC = 0,221$.

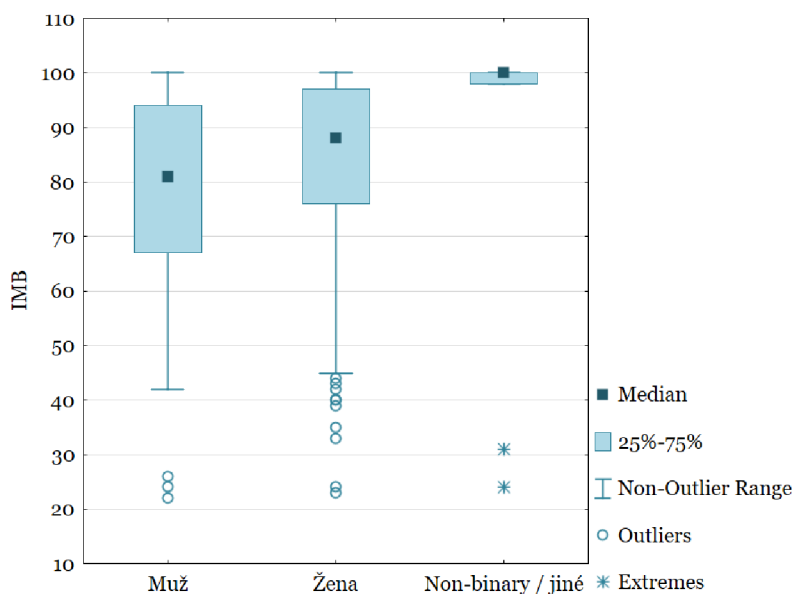
8.2. Další analýza a doplňkové výsledky

V rámci statistického testování hypotéz na předchozích stránkách jsme prezentovali vždy srovnání dvou skupin, v této kapitole pak čtenář nalezne souhrnné

porovnání výsledků IMB napříč všemi skupinami (dle genderu a sexuální identity). Následně přestavíme další závěry, které vyvstaly z analýzy dat nad rámec stanovených hypotéz. Krom těch jsme se totiž rozhodli prozkoumat také další možné existující vztahy mezi proměnnými. Zajímala nás především případná korelace mezi věkem respondentů a jejich získanými skóry IMB a iScore. Dále jsme chtěli zjistit, zda existuje spojitost mezi těmito skóry a zaměřením studia respondenta či krajem, ve kterém studuje. V neposlední řadě jsme zobrazili i očekávanou korelaci mezi škálami IMB a iScore.

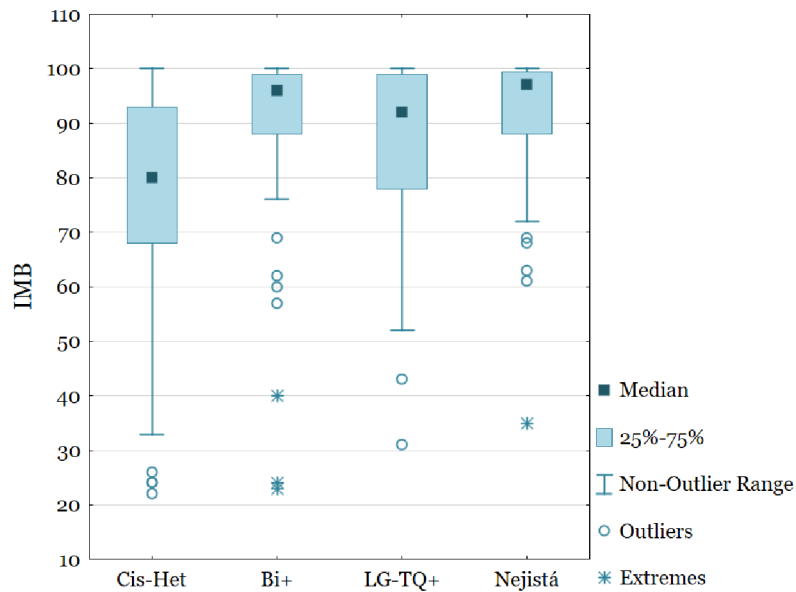
K prověření vztahu mezi genderem respondentů a výší jejich skóre IMB jsme provedli Kruskalův-Wallisův test, který odhalil statisticky významný rozdíl mezi skupinami: $H(2) = 33,147$, $p < 0,001$. Ženy měly tendenci skórovat výše než muži (medián ve skupině žen odpovídal 88 a ve skupině mužů 81 bodům). Mediánová hodnota jedinců hlásících se k jinému genderu byla 100 bodů, identifikovali jsme zde však také dvě extrémně vzdálená pozorování (31 a 24 bodů).

Graf 8: IMB dle genderu

Již dříve zmíněné informace spolu propojuje Graf 9, který souhrnně prezentuje výsledky IMB napříč všemi skupinami dle sexuální identity. O nalezených statisticky významných rozdílech mezi zkoumanými dvojicemi těchto skupin pojednáváme v předchozí kapitole, pro úplnost zde ale můžeme uvést opět i výsledek Kruskal-Wallisova testu. Ten dle očekávání potvrdil existenci signifikantně odlišných skóre IMB v závislosti na identitě respondenta: $H(3) = 146,882$, $p < 0,001$.

Graf 9: IMB dle sexuální identity

MED: Cis-Het (80), Bi+ (96), LG-TQ+ (92), Nejistá (97)

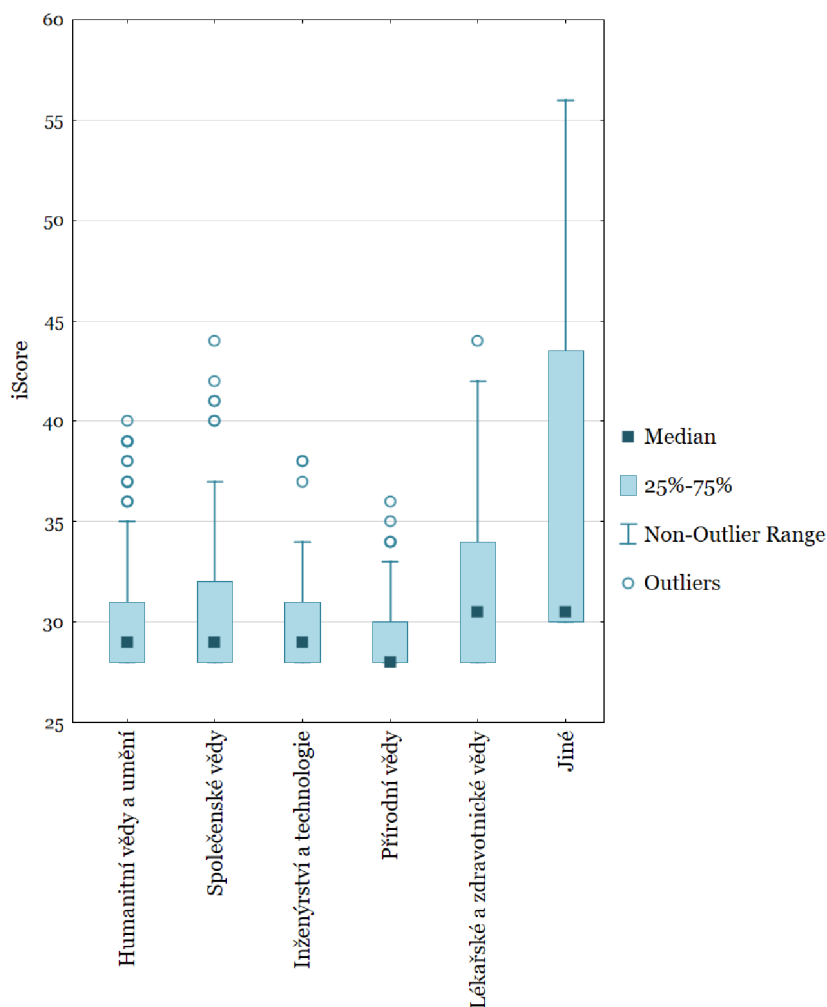
K prověření vztahu mezi věkem respondentů a jejich dosaženými skóry (IMB a iScore) jsme využili Spearmanův korelační koeficient. Statistika t byla následně dopočítána dle vzorce $t = \frac{r_s \sqrt{n-2}}{\sqrt{1-r_s^2}}$, kde r_s značí korelační koeficient a n značí rozsah souboru. Ke získání p -hodnoty jsme užili Bobbittovu (2018) internetovou kalkulačku¹⁵. Statisticky významný vztah mezi stářím respondentů a jejich dosahovanými výsledky v inventáři mazání bisexuality nebyl objeven: $r_s = -0,058$, $t(826) = -1,677$, $p = 0,094$. Oproti tomu mezi věkem a iScore jsme signifikantní korelaci zaznamenali: $r_s = 0,078$, $t(826) = 2,248$, $p = 0,025$. Tento výsledek naznačuje, že s rostoucím stářím respondentů má tendenci narůstat i jejich skóre na škále sociální distance.

Korelace mezi skóry obou škál užitých v tomto výzkumu byla taktéž prověřena stejným způsobem. Dle očekávání byl objeven statisticky významný vztah: $r_s = -0,631$, $t(826) = -23,405$, $p < 0,001$. Respondenti skórující níže v IMB (tzn. respondenti mající negativnější postoj vůči bisexualitě) mají tendenci pocítovat mezi sebou a bisexuály větší míru sociální vzdálenosti. Stejně tak byla potvrzena i očekávaná korelace mezi jednotlivými faktory IMB (IMB_MUT a IMB_D): $r_s = 0,786$, $t(826) = 36,481$, $p < 0,001$.

¹⁵ dostupné z: <https://www.statology.org/t-score-p-value-calculator>

K prozkoumání otázky, zda má na dosahované skóry vliv kraj, ve kterém respondent studuje, jsme dále využili opět výše zmiňovaný Kruskalův-Wallisův test. Ani u jednoho ze skóřů nebyl detekován statisticky významný vztah [IMB: $H(12) = 14,362$, $p = 0,278$; iScore: $H(12) = 15,331$, $p = 0,224$]. Stejným postupem byl otestován také vztah mezi jednotlivými skóry a zaměřením studia respondenta. Opět se nepodařilo identifikovat signifikantní korelaci s výsledky IMB: $H(5) = 9,102$, $p = 0,105$. Mezi zaměřením studia a hodnotami iScore však byl objeven statisticky významný vztah: $H(5) = 21,696$, $p = 0,001$. Mediánová hodnota ve skupině studentů přírodních věd odpovídala 28 bodům a mezi studenty humanitních, společenských i inženýrských oborů činil medián 29 bodů. Mezi studenty lékařských oborů pak byla tato hodnota 30,5 bodu, stejně jako v rámci skupiny „jiné“.

Graf 10: iScore dle zaměření studia respondentů

V poslední řadě proběhla analýza odpovědí v rámci jednotlivých položek IMB. Největší míru souhlasu (tj. nejčastější výskyt odpovědí *zcela souhlasím* a *spíš*

souhlasím) jsme zaznamenali u položky č. 17 (*Bisexuality je fáze zmatení a experimentování, než člověk zjistí, jestli je homosexuál či heterosexuál*). S tímto výrokem souhlasilo celkem 114 respondentů (13,8 %). Naopak nejméně účastníků (n = 17; 2,1 %) uvedlo svůj souhlas se sedmým výrokem (*Bisexuálové jsou chamtiví*). Nutno poznamenat, že napříč celým inventářem silně převažoval nesouhlas. Ten jsme v nejvyšší míře identifikovali u položky č. 9 (*Bisexuálům se nedá věřit*), u které odpovědi *zcela nesouhlasím* a *spíš nesouhlasím* zvolilo celkem 710 respondentů (85,7 %). Nejambivalentnější postoj zaujímali účastníci vůči patnáctému výroku (*Bisexuálové mají větší libido než heterosexuálové a homosexuálové*), který byl nejčastěji (n = 302; 36,5 %) označen odpovědí *nemohu posoudit*.

Na závěr ještě zmíníme krátkou doplňkovou otázku týkající se povědomí o existenci fenoménu *bisexual erasure*, která byla součástí úvodní části dotazníku. V prvé řadě byli respondenti tázáni, zda někdy o mazání bisexuality slyšeli. Téměř dvě třetiny (n = 549; 66,3 %) uvedly, že se s pojmem doposud neselekaly. 75 respondentů (9,1 %) s ním někdy přišlo do styku, ale nevěděli, co označuje. Alespoň částečnou znalost¹⁶ pojmu indikovala zhruba čtvrtina účastníků (n = 204; 24,6 %), z toho 86 uvedlo, že si nejsou jistí, zda jeho význam chápou správně. Fenoménu mazání bisexuality tedy s jistotou rozumělo jen 118 účastníků výzkumu (14,3 %), což odpovídá zhruba jedné sedmině. Zmíněných 204 respondentů, kteří uvedli alespoň částečnou znalost pojmu, bylo navíc vyzváno specifikovat, kde s ním přišli do kontaktu. Nejčastějším zdrojem informací o mazání bisexuality se ukázala být sociální média, která byla označena drtivou většinou respondentů (n = 166; 81,4 %). Další 14 dotázaných (7,8 %) uvedlo, že se o fenoménu dozvědělo od známých, přátel či rodiny. Následovala zábavní média jako např. filmy či seriály (n = 9; 4,4 %) a populárně naučná či odborná média v podobě knih, dokumentárních filmů apod. (n = 8; 3,9 %). Doplňující a dále nespécifikovanou variantu „jiné“ zvolilo 6 respondentů (2,9 %). Pouze jeden (0,5 %) z dotázaných uvedl za zdroj informací o zkoumaném fenoménu školu. Jak se dalo očekávat, nejrozšířenější povědomí panovalo mezi samotnými bisexuálními jedinci, z nichž 41,5 % uvedlo alespoň částečnou znalost pojmu. O něco méně byli s mazáním bisexuality seznámeni respondenti ze skupiny LG-TQ+ (38 %) a lidé, kteří si nebyli svou identitou jistí či si nepřáli ji specifikovat (34 %). Oproti tomu výrazně

¹⁶ Alespoň částečnou znalostí myslíme uvedení odpovědi „Znám pojem, ale nejsem si jist/á, jestli vím, co označuje“ nebo „Znám pojem a vím, co označuje“.

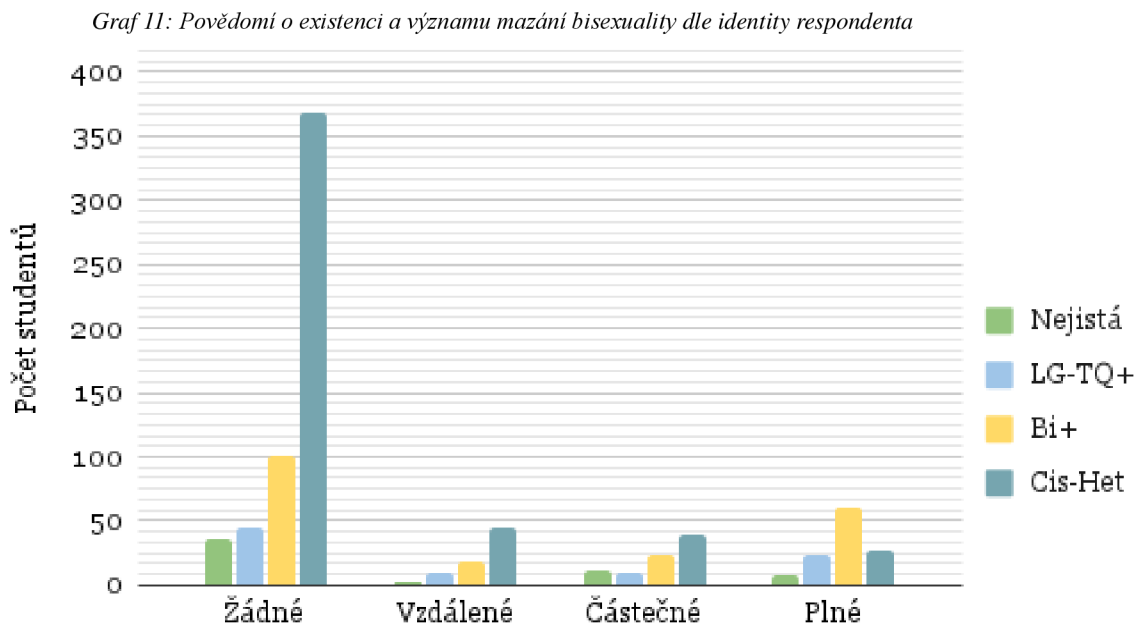
nejmenší srozumění panovalo mezi heterosexuály, kteří indikovali alespoň částečnou znalost pojmu pouze ve 14 % případů. Toto rozložení prezentuje Graf 11. Předpokládali jsme, že lidé, kteří jsou s fenoménem mazání bisexuality seznámeni (a tedy patrně jeví o tématiku sexuálních menšin zájem), budou mít menší tendenci souhlasit s negativními stereotypy vůči bisexualitě a bisexuálním lidem. K prověření této korelace mezi mírou znalosti pojmu a dosahovaným skóre IMB byl proto opět vypočítán Spearmanův korelační koeficient, který poukazuje na existenci silného vztahu mezi těmito proměnnými: $r_s = 0,289$, $t(826) = 8,686$, $p < 0,001$. Vyšší úroveň znalosti fenoménu mazání bisexuality je spojována s vyššími hodnotami IMB. Srovnání skupin dle jejich míry povědomí o zkoumaném fenoménu nabízí Graf 12.

Pro přehlednost prezentujeme v následujících grafech (11 a 12) hladinu povědomí o existenci a významu zkoumaného fenoménu pod následujícími kódy: Žádné = „Nikdy jsem pojem neslyšel/a“

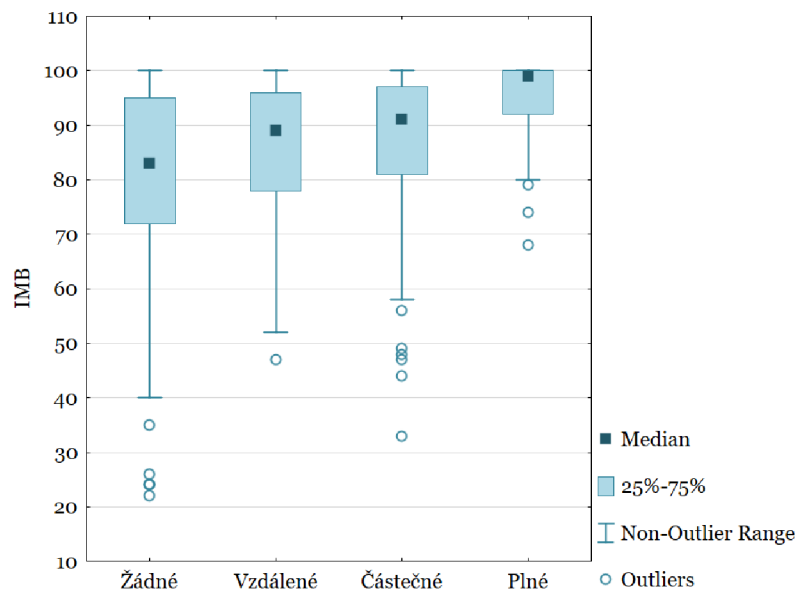
Vzdálené = „Slyšel/a jsem pojem, ale nevím, co označuje“

Částečné = „Znám pojem, ale nejsem si jist/á, jestli vím, co označuje“

Plné = „Znám pojem a vím, co označuje“

Graf 12: IMB dle míry povědomí o existenci a významu mazání bisexuality

MED: Žádné (83); Vzdálené (89); Částečné (91); Plné (99)

9. DISKUZE

Výsledky našeho výzkumu do značné míry odráží závěry podobných studií vedených v zahraničí. V první řadě jsme identifikovali gender jakožto signifikantní prediktor postojů vůči bisexualitě. Ženy v našem souboru měly nižší tendenci souhlasit s negativními výroky o této orientaci a lidech, kteří se k ní hlásí, než muži. Pozitivnější přístup u žen objevili ve svých studiích také Eliasonová (2001) Mohr & Rochlen (1999) či Welzer-Lang (2008). Jak uvádí Eliasonová (2001), tento rozdíl může být zapříčiněn odlišnou mírou zkušeností s nevyžádanými sexuálními nabídkami. Autorka předkládá možnost, že ženy pocítují menší diskomfort při představě, že s nimi bude flirtovat osoba, která je nepřitahuje (v případě heterosexuální ženy tedy například druhá žena), jelikož jsou na nevyžádané flirtování zvyklé. Oproti tomu muži se do podobných situací dostávají méně často a mohou se proto cítit nepřipraveni odrazet případné neprospektivní zájemce (v případě heterosexuálních mužů tedy například druhé muže). Jejich negativnější postoj vůči bisexuálům tak může z části pramenit ze strachu z nevyžádaných sexuálních nabídek. Ty mohou pro muže představovat urážku či ohrožovat jejich vlastní maskulinitu, zatímco ženy mohou mít větší tendenci vnímat zájem ze strany druhé ženy spíše jako kompliment. Navíc, vrátíme-li se k samotnému jádru fenoménu mazání bisexuality, zjistíme, že na jeho počátku stojí potřeba uchování

jasného rozložení moci a privilegií ve společnosti (Yoshino, 2000). Náš systém upřednostňuje heterosexuály před homosexuály, pročež heterosexuální lidé cítí potřebu chránit svůj privilegovaný status. Stejně tak můžeme tuto koncepci přenést na genderovou rovinu a říct, že žijeme ve společenském uspořádání, které stále do jisté míry upřednostňuje muže před ženami. Heterosexuální muži pak stojí na pozici dvojitého zvýhodnění a jde proto očekávat, že budou o to více bojovat proti jakémukoli ohrožení těchto výsad. Je tak možné, že menší míra akceptace bisexuálů mezi muži má kořeny v současném ohrožení těchto dvou privilegovaných rolí.

Tato myšlenka je v souladu také s faktem, že právě skupina heterosexuálních mužů skórovala v našem inventáři nejnižší (MED = 73; pro kontext můžeme porovnat se skupinou všech mužů bez ohledu na sex. identitu, kde MED = 81). Naše výsledky se shodují se studií Dodge et al. (2016), kteří také pozorovali nejméně přívětivé postoje vůči bisexuálům právě mezi heterosexuálními muži. Naopak nejpozitivnější postoje ve zmíněném výzkumu vykazovali jedinci hlásící se k „jiné“ sexuální orientaci (z nabízených kategorií: *heterosexuál*, *gay/lesba*, *jiné*). Ani v tomto bodě se naše data neliší; v našem výzkumu dosahovali nejvyšších skóreů IMB jedinci ze skupin Nejistá identita (MED = 97; IQR = 11,5) a Bi+ (MED = 96; IQR = 11,0). Roli tedy patrně hraje osobní zkušenost s prožívanou přitažlivostí, která se vymyká běžnému chápání heterosexuality či homosexuality. Lze předpokládat, že takováto zkušenost totiž pomůže člověku chápat sexuální orientaci jako fluidní a ne striktně binární, což může logicky snížit jeho tendenci k popírání existence bisexuality. Dalším očekávaným faktorem vstupujícím do hry je pak osobní kontakt se samotnými bisexuálními lidmi. Právě nedostatek přímých známostí a přátelských vztahů s lidmi z menšinových skupin se totiž zdá být jedním z důvodů k jejich nepřijetí, nepochopení a nedůvěře vůči nim (Eliasonová, 2001). Naopak poznání dané skupiny zblízka skrze osobní známost s jejími členy by pak logicky mělo přispět k destigmatizaci a pochopení. Naše výsledky pravděpodobně alespoň z části odráží tuto míru osobního kontaktu s bisexuální komunitou. Můžeme totiž předpokládat, že pravděpodobnost osobní známosti s dalšími bisexuálními jedinci je nejvyšší u samotných bisexuálních respondentů, a právě u nich jsme nepřekvapivě zaznamenali nejmenší prevalenci negativních postojů vůči bisexualitě. Díky sdíleným komunitám, kulturním i společensko-právním tématům a podobným životním zážitkům můžeme očekávat zvýšenou pravděpodobnost kontaktů s bisexuály také v rámci skupiny LG-TQ+, o něco menší pravděpodobnost těchto

známostí pak předpokládáme u heterosexuálních respondentů. I zde by naše data reflektovala takovou skutečnost, jelikož účastníci ze skupiny Cis-Het nejsilněji tíhli k negativnímu vnímání bisexuality, zatímco LG-TQ+ účastníci skórovali mezi předchozími dvěma skupinami (tedy výše než heterosexuálové, ale níže než bisexuálové). Na tento fakt poukazují také shodné výsledky z použité škály sociální distance. Stejný vztah mezi sexuální orientací respondentů a jejich postoji vůči bisexualitě ve svém výzkumu sledovali také Friedman et al. (2014).

Oproti očekávání dosahovali respondenti vesměs velice vysokých skóreů IMB a naopak nízkých skóreů iScore. Zaznamenali jsme tedy nižší míru sociální vzdálenosti a menší tendenci souhlasit s negativními stereotypy o bisexualitě, než jaké jsme očekávali před začátkem výzkumu. Výsledná data byla výrazně zešíkmená (IMB levostranně, iScore pravostranně), což vypovídá o převažujícím přijímání bisexuality v našem souboru.

Položka, která se mezi respondenty setkala s největší mírou souhlasu, zněla „*Bisexualita je fáze zmatení a experimentování, než člověk zjistí, jestli je homosexuál či heterosexuál*“. To může svědčit o nedostatečné informovanosti o bisexualitě či o nevhodné reprezentaci bisexuálních postav a jejich vztahů v médiích. Dodge et al. (2016) uvádí, že v jejich výzkumu nejvíce participantů vyjádřilo souhlas s tvrzením, že bisexuálové nesou zvýšené riziko nákazy HIV v porovnání s heterosexuály a homosexuály. Možným vysvětlením pro tento rozdíl je naše odlišné kulturně-historické zázemí. Zmiňovaná studie pochází z USA, které bylo v 80. letech minulého století silně poznamenáno AIDS krizí, zatímco součástí českého kolektivního nevědomí tento zážitek není. Položka věnující se pohlavně přenosným nemocem se neukázala být pro naše respondenty nijak zvláště významnou.

Výsledky našeho výzkumu mimo jiné poukázaly také na velice nízkou znalost zkoumaného fenoménu v rámci souboru. Zhruba dvě třetiny respondentů nepřišly s pojmem *mazání bisexuality* do styku před účastí v prezentovaném výzkumu. Jen čtvrtina respondentů uvedla, že pojem zná, a ne všichni z nich si byli jistí, zda jej chápou správně. S jistotou tak pojmu rozuměl jen každý sedmý (n = 118) dotázaný. Z toho můžeme vyvodit, že koncepce *bisexual erasure* je u nás opravdu málo rozšířená a je na místě proto toto téma otevřít. Vedením diskurzu o problémech, kterým bisexuální komunita čelí, můžeme pomoci v boji s předsudky a stereotypy. V rámci našeho

souboru se ukázalo, že lidé seznámení s fenoménem mazání bisexualitě zastávají významně méně negativní postoj vůči bisexualitě. Informovanost o existenci a významu zkoumaného fenoménu byla dle očekávání nejvyšší ve skupině samotných bisexuálních lidí, o něco nižší pak jedinci z jiných genderových či sexuálních menšin a nejmenší povědomí panovalo ve skupině heterosexuální. Tyto výsledky nejsou překvapivé, jelikož lze očekávat, že lidé z LGBTQ+ komunity se budou v porovnání s heterosexuální většinou o tematiku sexuálních menšin více zajímat či se pohybovat ve (fyzických i online) prostorech, kde se podobné konverzace vedou a informace šíří. Považujeme proto za vhodné otevírat takováto témata i v rámci širší veřejnosti. K tomu může posloužit jak odborná, tak populárně naučná publikační činnost či třeba komunitní vzdělávací programy. Výpovědi našich respondentů poukazují na důležitou roli sociálních médií v tomto snažení, protože právě ona jsou dnes (alespoň v populaci vysokoškolských studentů) hlavním zdrojem informací o předložené problematice.

Náš výzkum má bezesporu své slabé stránky a limity, které je třeba vzít na zřetel. V prvé řadě zmiňme využití nepravděpodobnostního výběru při sběru dat. Ten nám sice umožnil získat početný soubor (828 pozorování po očištění dat), jeho omezením je však ztráta reprezentativnosti. Oproti cílové populaci VŠ studentů byly v našem souboru výrazně nadreprezentovány ženy. Ty dle Odboru statistik rozvoje společnosti (2020) tvoří 56 % studentů českých vysokých škol, v našem souboru však šlo o 78,4 % respondentů. Krom demografických rysů účastníků může být vlivem samovýběru ovlivněna i reprezentativnost jejich osobnostních charakteristik či názorových tendencí. Témata týkající se sexuálních a genderových menšin mohou být totiž do značné míry polarizující; je proto možné, že k účasti na výzkumu byli silněji motivováni lidé zastávající názory „z jedné strany spektra“ a jedinci s opačným úhlem pohledu byli od účasti naopak častěji odrazeni. Existuje zde tedy možnost, že účast na výzkumu byla atraktivní pro jedince, kteří se o tematiku LGBTQ+ zajímají a chovají pravděpodobně příznivější postoje vůči této komunitě. Charakteristiky našeho souboru tak mohly být od počátku ovlivněny již samotným zaměřením výzkumu. Je tedy třeba připustit možnost zkreslení výsledných dat tímto faktorem.

Další limitace výzkumu a jeho závěrů vyplývá z povahy získaných dat a vzniklých proměnných. Kvůli nevyváženosti porovnávaných skupin mohla být narušena síla užitých statistických testů.

Také nutno poznamenat, že ve výzkumu byl využit dotazník vlastní konstrukce a upravená škála sociální distance; nejde tedy o standardizované metody a neexistují pro ně normy. Ve snaze alespoň základně prověřit spolehlivost metod byl proveden test jejich vnitřní konzistence pomocí výpočtu Cronbachovy α . Obě metody i jejich jednotlivé položky vykazovaly vysokou míru vnitřní konzistence ($\alpha > 0,8$), můžeme je tedy označit za reliabilní.

Pro budoucí výzkum by bezesporu bylo zajímavé prozkoumat prevalenci fenoménu mazání bisexuality v rámci diverznější populace se zastoupením více věkových vrstev. Nabízí se otázka, jakou roli hraje například také dosažená úroveň vzdělání či politická / náboženská afiliace. Dále by bylo záhodno zaměřit se přímo na zkušenosti samotných bisexuálních lidí a zmapovat, s jakými projevy mazání bisexuality se ve svém životě setkávají nejčastěji, případně jak se s nimi potýkají. Dalším zajímavým směrem bádání by mohly být strategie, které bisexuální lidé užívají ve snaze zviditelnit a autenticky prezentovat svou identitu ve společnosti, která její existenci implicitně potlačuje.

10. ZÁVĚR

Výsledky našeho výzkumu do značné míry zrcadlí zahraniční studie podobného zaměření. Svou pozornost jsme při analýze dat věnovali především otázkám, zda (a případně jaký) má sexuální identita či gender respondenta vliv na jeho vnímání bisexuality a bisexuálních lidí. Zajímalo nás také, zda se ve svých postojích liší lidé, kteří byli seznámeni s fenoménem mazání bisexuality a lidé, kteří o něm doposud neslyšeli. Statistické vyhodnocení získaných dat nás dovedlo k následujícím závěrům:

- Existuje vztah mezi identitou jedince a jeho názorem na bisexualitu. Nejvyšší tendenci zastávat negativní postoje vůči bisexuálům mají cis-gender heterosexuálové, následně LG-TQ+ jedinci. Mezi bisexuály je tato tendence nižší.
- Ženy hodnotí bisexualitu méně negativně než muži. Nejméně negativní pohled na ni zastávají non-binary osoby a lidé hlásící se k jinému genderu.
- Heterosexuální muži jsou vůči bisexualitě a bisexuálům více kritičtí než ostatní.
- S narůstajícím věkem respondenta má tendenci stoupat také sociální vzdálenost mezi ním a bisexuálními lidmi.

- Téměř dvě třetiny respondentů před zahájením výzkumu nepřišly do styku s pojmem *mazání bisexuality*. S jistotou tomuto pojmu rozuměl jen cca každý sedmý zúčastněný. Povědomí o zkoumaném fenoménu je v českém prostředí nedostatečné.
- Nejčastějším zdrojem informací o mazání bisexuality jsou sociální média.
- Nejvíce jsou s pojmem *mazání bisexuality* seznámeni sami bisexuálové, následně LG-TQ+ jedinci. Nejmenší povědomí o tomto fenoménu panuje mezi heterosexuály.
- Lidé, kteří znají pojem *mazání bisexuality* a vědí, co označuje, mají menší tendenci zastávat negativní postoje vůči bisexualitě.

SOUHRN

Bisexualitou v její nejširší definici rozumíme sexuální orientaci a identitu, která je charakterizována potenciálem být přitahován osobami více než jednoho genderu, a to ne nezbytně ve stejné míře, stejným způsobem či ve stejný čas (Ochsová, 2007). Můžeme o ní tedy uvažovat jako o zastřešujícím pojmu, který pod sebou sjednocuje veškeré plurisexuální orientace. Plurisexuální orientace jsou právě takové, jejichž nositelé jsou schopni zažívat přitažlivost k více než jednomu genderu (např. pansexualita). Jejich opakem jsou orientace monosexuální, které se vyznačují přitažlivostí pouze k jednomu genderu, a zařadili bychom mezi ně heterosexuality a homosexualitu (Breetveld, 2020).

Samotná existence bisexuality byla v historii notně popírána či zpochybňována, což platí v některých částech společnosti dodnes. Zastává obtížnou pozici, jelikož se vymyká zavedenému binárnímu systému. Bývá proto jednoduše přehlížena či potlačována, protože se setkáme s označením *neviditelná identita* (Amodeo & Pennasilico, 2019; Maliepaard & Baumgartner, 2020; Shaw, 2022). Yoshino (2000) zavedl pojem *bisexual erasure*, což můžeme přeložit jako *mazání bisexuality*. Dle jeho koncepce uzavírá monosexuální společnost nepsanou dohodu o systemickém vymazávání bisexuality. Podle autora žijeme ve společnosti, která privileguje heterosexuály nad homosexuály. S heterosexuálním statutem se pojí jisté výsady, které nechce tato část společnosti ztratit. Sama existence bisexuality však ohrožuje toto zavedené rozdělení moci; přijmout existenci bisexuality totiž znamená přijmout možnost, že člověk ve zdánlivě heterosexuálním vztahu (či s osobní historií takových vztahů) nemusí nutně být heterosexuálem. To by efektivně znemožnilo snadnou klasifikaci druhých lidí podle genderu jejich partnera a zkomplikovalo orientaci v mocenských dynamikách ve společnosti. Heterosexuálové by navíc ztratili schopnost „prokázat“ svou heterosexuality, čímž by byla ohrožena jejich zmíněná privilegovaná pozice ve společnosti. Yoshino (2000) proto říká, že monosexuální většina má zájem popírat existenci bisexuality a stigmatizovat ty, kteří se k ní přesto hlásí. Rodí se proto mnohé negativní stereotypy o bisexuálech, které jsou sice nepodložené, přesto se však ve společnosti udržují. Příkladem běžných předpokladů je například přesvědčení, že bisexuálové nejsou schopni žít v monogamních vztazích, často podvádí partnery či nesou zvýšené riziko nákazy pohlavními nemocemi (např. Eisner, 2013; Ekstrand et al., 1994; Fox, 2003).

Koncepce mazání bisexuality není v českém prostředí téměř vůbec uchycená, proto jsme se rozhodli tomuto tématu věnovat v této práci. Cílem realizovaného výzkumu bylo zmapovat projevy popsaného fenoménu v populaci českých vysokoškolských studentů. Konkrétně byla zjišťována tendence souhlasit s negativními výroky týkajícími se bisexuality a lidí bisexuálně orientovaných. Tyto výroky vycházely ze dvou dimenzí mazání bisexuality, a to *mazání na úrovni třídy* (tj. popírání bisexuality jakožto validní a stabilní identity) a *delegitimace* (tj. přisuzování nežádoucích vlastností bisexuálním lidem).

Náš výzkumný soubor čítal 828 respondentů a byl tvořen ze zhruba tří čtvrtin ženami. Věk účastníků se pohyboval v rozmezí 18-37 let s průměrem 23,2 let. Většina respondentů se identifikovala jako cis-gender heterosexuálové. Druhou nejpočetnější skupinou byli bisexuálové, kteří tvořili čtvrtinu souboru. Zhruba každý desátý respondent se pak hlásil k některé z jiných genderových či sexuálních menšin. Účastníci byli do výzkumu zařazováni na základě samovýběru, což je typ nepravděpodobnostního výběru, protože nemůžeme vzniklý soubor považovat za adekvátně reprezentativní vůči cílové populaci. K šíření informací o probíhajícím výzkumu byla využita sociální platforma Facebook. Tam jsme v relevantních studentských skupinách vyvěsili výzvu k účasti. Odtud byli zájemci přeměrováni na dotazník vlastní výroby, který vznikl za účelem tohoto výzkumu.

Dotazník byl vytvořen v online rozhraní Google Forms, které umožňovalo automatický vznik datové matice s odpověďmi. Jeho součástí byla část věnovaná demografickým údajům, následně inventář mazání bisexuality (IMB) a škála sociální distance. Použitý inventář jsme zkonstruovali pro účely tohoto výzkumu a při jeho tvorbě jsme vycházeli z odborných publikací (např. Dodge et al., 2016; Friedman et al., 2014; Hayfield et al., 2018; Kirby et al., 2021; Welzer-Lang, 2008) i z již existujících metod s podobným zaměřením, jako např. ARBS (Mohr & Rochlen, 1999) či NTM-LGBT (Lenghart, 2019, citováno v Lenghart & Verešová, 2021). Výsledný inventář byl tvořen 20 položkami v podobě negativních tvrzení o bisexualitě (či bisexuálních lidech), u kterých respondenti značili svou míru souhlasu na pětibodové škále (1 – zcela souhlasím; 5 – zcela nesouhlasím). Čím nižší výsledné skóre, tím větší vykazoval respondent tendenci zastávat negativní názory na bisexuály. Druhou užitou metodou byla sedmibodová škála sociální distance. Šlo o přeloženou a upravenou verzi původní

Bogardusovy (Bogardus, 1925) škály. K jejímu skórování a vyhodnocování byla užita úprava známá jako iScore (Mather et al., 2017).

Vzhledem k asymetrickému rozdělení získaných dat byly pro statistickou analýzu zvoleny neparametrické metody – Mannův-Whitneyův U test, Kruskalův-Wallisův test a Spearmanův korelační koeficient. Tato analýza přinesla následující výsledky:

Existuje vztah mezi identitou jedince a jeho názorem na bisexualitu. Sami bisexuálové a lidé, kteří si nejsou zcela jistí svou vlastní identitou (nebo si ji nepřáli sdělit), mají nejmenší tendenci souhlasit s negativními stereotypy týkajícími se bisexuality a bisexuálů. Tato tendence stoupá u jedinců ze zbylých genderových a sexuálních menšin. Nejvyšší tendenci zastávat negativní postoje vůči bisexualitě pak pozorujeme mezi cis-gender heterosexuály. Stejný trend můžeme sledovat i u sociální distance. Ta nabývala vyšších hodnot ve skupině heterosexuálů v porovnání s LG-TQ+ lidmi. Sami bisexuálové pak vykazovali (nepřekvapivě) nižší míru sociální vzdálenosti než ostatní. Roli zde nejspíš hraje především osobní zkušenost a dostupnost kontaktů s bisexuálními jedinci. Lze předpokládat, že díky společným zájmům a komunitním prostorům přichází LG-TQ+ lidé do styku s bisexuály častěji, než heterosexuálové. Stejně tak můžeme předpokládat, že LG-TQ+ lidé bývají častěji vystaveni konverzacím či situacím, které poukazují na problémy bisexuálních lidí. Právě toto vystavení informacím a osobním zážitkům může být jedním z faktorů zodpovědných za sledované rozdíly v postojích mezi heterosexuály a příslušníky LGBTQ+ komunity.

Silným prediktorem pro míru negativních názorů o bisexualitě je taktéž gender. Ženy mají tendenci zastávat pozitivnější postoje v porovnání s muži. Non-binary osoby a lidé hlásící se k jinému genderu skórovali v našem inventáři výše než muži i ženy, jejich názor na bisexualitu a bisexuálně orientované lidi proto můžeme označit za nejpříznivější. Opět bychom zde mohli poukázat na element vlastní zkušenosti. Non-binary lidé svou identitou taktéž stojí mimo zaběhlý binární systém (v rovině genderu) a lze proto předpokládat, že budou uchovávat větší pochopení pro podobné postavení, které zastává bisexualita (v rovině sexuálních orientací).

Dvě třetiny našeho souboru uvedly, že před zahájením výzkumu nikdy neslyšeli pojem *mazání bisexuality*. Nalezli jsme silnou korelaci mezi touto neznalostí a zvýšenou tendencí souhlasit s negativními stereotypy. Naopak znalost zkoumaného fenoménu bývá doprovázena vyššími skóry IMB (tedy můžeme říci pozitivnějším

obrazem bisexuality). Největší povědomí o existenci a významu mazání bisexuality panovalo ve skupině bisexuálních respondentů, z nichž pojem znaly zhruba dvě pětiny. Výrazně nejméně často pak přišli do kontaktu s daným termínem heterosexuální respondenti; znalost pojmu reportovala jen jedna sedmina z nich. Z toho usuzujeme, že lidé, kteří se o tematiku bisexuality zajímají či s ní jinak přicházejí do styku, zastávají obecně příznivější postoj vůči ní. Informovanost a zkušenost s bisexuální komunitou se proto zdají být důležitými faktory ve snaze zmírnit projevy mazání bisexuality.

Hlavní limity našeho výzkumu představuje nereprezentativita souboru a výrazně odlišná velikost některých srovnávaných skupin. Odlišné rozsahy mohou ovlivnit sílu užitých statistických testů, zatímco nereprezentativní soubor znemožňuje generalizaci našich závěrů na cílovou populaci. Možné zdroje zkreslení dat pramení z užití metody samovýběru – k dobrovolné účasti na výzkumu mohou být silněji motivováni jedinci s konkrétními osobnostními charakteristikami, které je odlišují od zbytku populace. Stejně tak je možné, že samotné téma výzkumu přiláká respondenty smýšlející jedním způsobem (např. liberálně) a naopak odradí jedince zastávající jiný přístup (např. konzervativní). V takovém případě by nevyhnutelně došlo ke zkreslení výsledků, jelikož jedna strana názorového spektra by byla podreprezentována.

SEZNAM LITERATURY

- American Institute of Bisexuality. (n.d.). About Fritz Klein. Získáno 26. října 2023 z <https://www.bisexuality.org/fritz-klein>
- Amodeo, A. L., & Pennasilico, A. (2019). The invisibles: Biphobia, bisexual erasure and their impact on mental health. *Editoriale Scientifica*, 4(1), 22-28. <http://digital.casalini.it/10.19245/25.05.pij.4.1.4>
- Anderson, E., & McCormack, M. (2016). *The changing dynamics of bisexual men's lives*. Springer Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-29412-4>
- Ault, A. (1996). Ambiguous identity in an unambiguous sex/gender structure: The case of bisexual women. *The Sociological Quarterly*, 37(3), 449–463. <https://www.jstor.org/stable/4121293>
- Bailey, J. (2009). What is sexual orientation and do women have one? In D. A. Hope (Ed.), *Contemporary perspectives on lesbian, gay, and bisexual identities* (pp. 43–63). Nebraska Symposium on Motivation.
- Bailey, J. M., Pillard, R. C., Dawood, K., Miller, M. B., Farrer, L. A., Trivedi, S., & Murphy, R. L. (1999). A family history study of male sexual orientation using three independent samples. *Behavior Genetics*, 29(2), 79–86. <https://doi.org/10.1023/a:1021652204405>
- Bailey, J. M., Willerman, L., & Parks, C. (1991). A test of the maternal stress theory of human male homosexuality. *Archives of Sexual Behavior*, 20(3), 277–293. <https://doi.org/10.1007/BF01541847>
- Baker, M., & Landridge, D. (2008). Bisexuality: Working with a silenced sexuality. *Feminism & Psychology*, 18(3), 389–394. <https://doi.org/10.1177/0959353508092093>
- Barker, M., Bowes-Catton, H., Iantaffi, A., Cassidy, A., & Brewer, L. (2008). British bisexuality: A snapshot of bisexual identities in the UK. *Journal of Bisexuality*, 8(1&2), 141–162. <https://doi.org/10.1080/15299710802143026>
- Barker, M., Richards, C., Jones, R., Bowes-Catton, H., Plowman, T., Yockney, J. & Morgan, M. (2012, únor). *The bisexuality report: Bisexual inclusion in LGBT equality and diversity*. Milton Keynes: The Open University Centre for Citizenship, Identities and Governance. <https://bisexualresearch.wordpress.com/reports-guidance/reports/thebisexualityreport/>
- Baumgartner, R. (2020). „I think that I'm not a relationship person“. In E. Maliepaard & R. Baumgartner (Eds.), *Bisexuality in Europe* (pp. 115–130). Routledge.

- Blanchard, R., & Bogaert, A. F. (1996). Homosexuality in men and number of older brothers. *American Journal of Psychiatry*, *153*(1), 27–31.
<https://doi.org/10.1176/ajp.153.1.27>
- Blanchard, R., & Klassen, P. (1997). H-Y antigen and homosexuality in men. *Journal of Theoretical Biology*, *185*(3), 373–378. <https://doi.org/10.1006/jtbi.1996.0315>
- Bobbitt, Z. (2018, 10. září). *T Score to P Value Calculator*. Statology.
<https://www.statology.org/t-score-p-value-calculator/>
- Bogaert, A. F. (2006). Biological versus nonbiological older brothers and men's sexual orientation. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, *103*(28), 10771–10774. <https://doi.org/10.1073/pnas.0511152103>
- Bogaert, A. F., Skorska, M. N., Wang, C., Gabrie, J., MacNeil, A. J., Hoffarth, M. R., VanderLaan, D. P., Zucker, K. J., & Blanchard, R. (2018). Male homosexuality and maternal immune responsivity to the Y-linked protein NLGN4Y. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, *115*(2), 302–306.
<https://doi.org/10.1073/pnas.1705895114>
- Bogardus, E. S. (1925). Measuring social distances. *Journal of Applied Sociology*, *9*, 299–308. https://brocku.ca/MeadProject/Bogardus/Bogardus_1925c.html
- Breetveld, R. R. (2020). Forms of bisexual injustice: Bi, being, and becoming a knower. In E. Maliepaard & R. Baumgartner (Eds.), *Bisexuality in Europe* (pp. 149–162). Routledge.
- Břicháček, V. (1978). *Úvod do psychologického škálování*. Psychodiagnostické a didaktické testy, n.p.
- Callis, A. S. (2014). Bisexual, pansexual, queer: Non-binary identities and the sexual borderlands. *Sexualities*, *17*(1–2), 63–80. <https://doi.org/10.1177/1363460713511094>
- Camperio-Ciani, A., Corna, F., & Capiluppi, C. (2004). Evidence for maternally inherited factors favouring male homosexuality and promoting female fecundity. *Proceedings. Biological Sciences*, *271*(1554), 2217–2221.
<https://doi.org/10.1098/rspb.2004.287>
- Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha? An examination of theory and applications. *Journal of Applied Psychology*, *78*(1), 98–104.
<https://doi.org/10.1037/0021-9010.78.1.98>
- Diamond, L. M. (2008). Female bisexuality from adolescence to adulthood: Results from a 10-year longitudinal study. *Developmental psychology*, *44*(1), 5–14.
<https://doi.org/10.1037/0012-1649.44.1.5>

- Dimitrov, D., & Kroumpouzou, G. (2023). Beauty perception: A historical and contemporary review. *Clinics In Dermatology*, *41*(1), 33–40. <https://doi.org/10.1016/j.clindermatol.2023.02.006>
- Dodge, B., Herbenick, D., Friedman, M. R., Schick, V., Fu, T.-C., Bostwick, W., Bartelt, E., Muñoz-Laboy, M., Pletta, D., Reece, M., & Sandfort, T. G. M. (2016). Attitudes toward bisexual men and women among a nationally representative probability sample of adults in the United States. *PLoS ONE*, *11*(10), 1–18. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0164430>
- Dörner, G., Schenk, B., Schmiedel, B., & Ahrens, L. (1983). Stressful events in prenatal life of bi- and homosexual men. *Experimental and clinical endocrinology*, *81*(1), 83–87. <https://doi.org/10.1055/s-0029-1210210>
- Dostál, D. (2022). *Statistické metody v psychologii: Studijní opora pro rok 2022/23 k předmětům BSMP1, DSMP1, BSMP2 a DSMP2*. Získáno z https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/skripta_statistika.pdf
- Dvořáková, M. (2014). *Diagnostika vzácných forem kongenitální adrenální hyperplázie* [Diplomová práce, Masarykova univerzita]. Theses.cz. <https://theses.cz/id/l1ozaf/>
- Eisner, S. (2013). *Bi: Notes for a bisexual revolution*. Seal Press.
- Ekstrand, M. L., Coates, T. J., Guydish, J. R., Hauck, W. W., Collette, L., & Hulley, S. B. (1994). Are bisexually identified men in San Francisco a common vector for spreading HIV infection to women?. *American journal of public health*, *84*(6), 915–919. <https://doi.org/10.2105/ajph.84.6.915>
- Eliason, M. (2001) Bi-Negativity: The stigma facing bisexual men. *Journal of Bisexuality*, *1*(2-3), 137-154. https://doi.org/10.1300/J159v01n02_05
- Ellis, L., & Cole-Harding, S. (2001). The effects of prenatal stress, and of prenatal alcohol and nicotine exposure, on human sexual orientation. *Physiology & Behavior*, *74*(1-2), 213–226. [https://doi.org/10.1016/s0031-9384\(01\)00564-9](https://doi.org/10.1016/s0031-9384(01)00564-9)
- Ellis, L., Peckham, W., Ames, M. A., & Burke, D. (1988). Sexual orientation of human offspring may be altered by severe maternal stress during pregnancy. *The Journal of Sex Research*, *25*(1), 152–157. <http://www.jstor.org/stable/3812874>
- Feinstein, B. A., Dyar, C., Bhatia, V., Latack, J. A., & Davila, J. (2014). Willingness to engage in romantic and sexual activities with bisexual partners: Gender and sexual orientation differences. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, *1*(3), 255–262. <https://doi.org/10.1037/sgd0000047>
- Feinstein, B. A., Franco, M., Henderson, R. F., Collins, L. K., & Davari, J. (2019). A qualitative examination of bisexual identity invalidation and its consequences for

- wellbeing, identity, and relationships. *Journal of bisexuality*, 19(4), 461–482.
<https://doi.org/10.1080/15299716.2019.1671295>
- Fořt, J., & Kaňková, Šárka. (2021). Etiologie a evoluční teorie mužské homosexuality. *Československá Psychologie*, 65(6), 537-557.
<https://doi.org/10.51561/cspsych.65.6.537>
- Fox, R. C. (2003). Bisexual identities. In L. Garnets, & D. Kimmel (Eds.), *Psychological perspectives on lesbian, gay, and bisexual experiences* (pp. 86-129). Columbia University Press
- Freud, S. (1905). Three essays on the theory of sexuality. In J. Strachey (Ed.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud, volume VII (1901-1905): A case of hysteria, Three essays on sexuality and other works* (pp. 123-246). The Hogarth Press: The Institute of Psycho-Analysis.
- Friedman, M. R., Dodge, B., Schick, V., Herbenick, D., Hubach, R., Bowling, J., Goncalves, G., Krier, S., & Reece, M. (2014). From bias to bisexual health disparities: Attitudes toward bisexual men and women in the United States. *LGBT Health*, 1(4), 309–318. <https://doi.org/10.1089/lgbt.2014.0005>
- Garcia-Falgueras, A., & Swaab, D. F. (2010). Sexual hormones and the brain: an essential alliance for sexual identity and sexual orientation. *Endocrine Development*, 17, 22–35. <https://doi.org/10.1159/000262525>
- Green R. (1978). Sexual identity of 37 children raised by homosexual or transsexual parents. *The American Journal of Psychiatry*, 135(6), 692–697.
<https://doi.org/10.1176/ajp.135.6.692>
- Hamer, D. H., Hu, S., Magnuson, V. L., Hu, N., & Pattatucci, A. M. (1993). A linkage between DNA markers on the X chromosome and male sexual orientation. *Science*, 261(5119), 321–327. <https://doi.org/10.1126/science.8332896>
- Hayfield, N., Campbell, C., & Reed, E. (2018). Misrecognition and managing marginalisation: Bisexual people’s experiences of bisexuality and relationships. *Psychology & Sexuality*, 9(3), 221-236.
<https://doi.org/10.1080/19419899.2018.1470106>
- Holthaus, C. (2015). The future of bisexual activism. *QED: A Journal in GLBTQ Worldmaking*, 2(1), 22–36. <https://doi.org/10.14321/qed.2.1.0022>
- IDRlabs. (n.d.) *Kinsey Scale Test*. Získáno 4. ledna 2024 z <https://www.idrlabs.com/kinsey-scale/test.php>
- Jorm, A., Korten, A., Rodgers, B., Jacomb, P., & Christensen, H. (2002). Sexual orientation and mental health: Results from a community survey of young and

- middle-aged adults. *British Journal of Psychiatry*, 180, 423-427.
<https://doi.org/10.1192/bjp.180.5.423>
- Kallmann, F. J. (1952). Twin and sibship study of overt male homosexuality. *American Journal of Human Genetics*, 4(2), 136–146.
- King, M., McKeown, E., Warner, J., Ramsay, A., Johnson, K., Cort, C., Wright, L., Blizard, R., & Davidson, O. (2003). Mental health and quality of life of gay men and lesbians in England and Wales: Controlled, cross-sectional study. *The British Journal of Psychiatry*, 183(6), 552–558. <https://doi.org/10.1192/bjp.183.6.552>
- Kirby, T. A., Merritt, S. K., Baillie, S., Malahy, L. W., & Kaiser, C. R. (2021). Combating bisexual erasure: The correspondence of implicit and explicit sexual identity. *Social Psychological and Personality Science*, 12(8), 1415-1424.
<https://doi.org/10.1177/1948550620980916>
- Lenghart, D., & Verešová, M. (2021). Psychometrické overenie Škály nepodložených tvrdení a mýtov o LGBT+. In M. Verešová (Ed.), *Konvergenie vedeckej činnosti študentov a učiteľ'ov II* (pp. 210-226). PF UKF v Nitre.
- Maliepaard, E. (2018). Introduction to the special issue: EuroBiReCon: (Inter)National research frontiers. *Journal of Bisexuality*, 18(1), 1-14.
<https://doi.org/10.1080/15299716.2018.1421307>
- Maliepaard, E., & Baumgartner, R. (2020). Bisexuality in Europe: Introduction to the field and this book. In E. Maliepaard & R. Baumgartner (Eds.), *Bisexuality in Europe* (pp. 1-17). Routledge.
- Marshal, M. P., Dietz, L. J., Friedman, M. S., Stall, R., Smith, H. A., McGinley, J., Thoma, B. C., Murray, P. J., D'Augelli, A. R., & Brent, D. A. (2011). Suicidality and depression disparities between sexual minority and heterosexual youth: A meta-analytic review. *Journal of Adolescent Health*, 49(2), 115–123.
<https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2011.02.005>
- Mather, D. M., Jones, S. W., & Moats, S. (2017). Improving upon Bogardus: Creating a more sensitive and dynamic social distance scale. *Survey Practice*, 10(4).
<https://doi.org/10.29115/SP-2017-0026>
- Mohr, J. J., & Rochlen, A. B. (1999). Measuring attitudes regarding bisexuality in lesbian, gay male, and heterosexual populations. *Journal of Counseling Psychology*, 46(3), 353–369. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.46.3.353>
- Mulick, P. S., & Wright, L. W., Jr. (2002). Examining the existence of biphobia in the heterosexual and homosexual populations. *Journal of Bisexuality*, 2(4), 45-64.
https://doi.org/10.1300/J159v02n04_03

- Odbor statistik rozvoje společnosti. (2020, 31. ledna). *Terciární vzdělávání: Studenti a absolventi vysokoškolského a vyššího odborného vzdělávání*. Český statistický úřad. <https://www.czso.cz/csu/czso/terciarni-vzdelavani-studenti-a-absolventi-vysokoskolskeho-a-vyssiho-odborneho-vzdelavani-2018>
- Odent, M. (2009). Genesis of sexual orientation: From Plato to Dörner. *human_ontogenetics* 2(3), 81-85. <https://doi.org/10.1002/huon.200800011>
- Ochs, R. (2007). What's in a name? Why women embrace or resist bisexual identity. Robyn Ochs. <https://robynochs.com/whats-in-a-name-why-women-embrace-or-resist-bisexual-identity/>
- Ochs, R. (2016, 18. dubna). The definition of bisexuality (according to bi organisations, activists, and the community) – tumblr mobile edition. Robyn Ochs. <https://robynochs.com/2016/04/18/the-definition-of-bisexuality-according-to-bi-2/>
- Pavlica, K. (2021, 10. října). *Přitažlivost, chování a identita. Jak se zorientovat v sexuální orientaci?*. Prague Pride. <https://www.praguepride.cz/cs/cteni-a-foto/clanky/1689-jak-se-zorientovat-v-sexualni-orientaci>
- Pitoňák, M. (2021). Sexuální orientace jako přehlížená proměnná: Terminologická, metodologická a kontextuální úskalí v otázce měření sexuality v rámci „reprezentativních“ šetření. Platí stále 4 %? *Československá Psychologie*, 65(5). <https://doi.org/10.51561/cspsych.65.5.440>
- Pitoňák, M., & Macháčková, M. (2023, únor). *Být LGBTQ+ v Česku 2022*. Národní ústav duševního zdraví. <https://lgbt-zdravi.cz/publikace/>
- Prague Pride z. s. (2020). *Slovníček LGBTQ+ pojmi*. <https://www.praguepride.cz/cs/vzdelavani/publikace-a-vyzkumy>
- Procházka, I. (2010). Sexuální orientace. In P. Weiss (Ed.), *Sexuologie* (pp. 107-119). Grada Publishing, a.s.
- Queer Mushroom Forest. (n.d.) Anything that moves: Beyond the myths of bisexuality. Získáno 8. prosince 2023 z <https://queermushroomforest.weebly.com/bimanifesto.html>
- Roselli, C. E. (2020). Programmed for preference: The biology of same-sex attraction in rams. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 114, 12–15. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2020.03.032>
- Ross, L. E., Salway, T., Tarasoff, L. A., MacKay, J. M., Hawkins, B. W., & Fehr, C. P. (2018). Prevalence of depression and anxiety among bisexual people compared to gay, lesbian, and heterosexual individuals: A systematic review and meta-analysis.

- Journal of Sex Research*, 55(4–5), 435–456.
<https://doi.org/10.1080/00224499.2017.1387755>
- Rust, P. C. (1995). *Bisexuality and the Challenge to Lesbian Politics: Sex, Loyalty, and Revolution*. NYU Press.
- Rust, P. C. (2000). *Bisexuality in the United States: A social science reader*. Columbia University Press.
- Sanders, A. R., Martin, E. R., Beecham, G. W., Guo, S., Dawood, K., Rieger, G., Badner, J. A., Gershon, E. S., Krishnappa, R. S., Kolundzija, A. B., Duan, J., Gejman, P. V., & Bailey, J. M. (2015). Genome-wide scan demonstrates significant linkage for male sexual orientation. *Psychological Medicine*, 45(7), 1379–1388.
<https://doi.org/10.1017/S0033291714002451>
- Shaw, J. (2022). *Bi: The hidden culture, history, and science of bisexuality*. Abrams Press.
- Spalding, L. R., & Peplau, L. A. (1997). The unfaithful lover: Heterosexuals' perceptions of bisexuals and their relationships. *Psychology of Women Quarterly*, 21(4), 611–624. doi:10.1111/j.1471-6402.1997.tb00134.x
- Stekel, W. (1922). *Bi-sexual love*. The Gorham Press.
- Swaab D. F. (2007). Sexual differentiation of the brain and behavior. *Best Practice & Research. Clinical Endocrinology & Metabolism*, 21(3), 431–444.
<https://doi.org/10.1016/j.beem.2007.04.003>
- Swaab, D. F. (2014). *We are our brains. A neurobiography of the brain from the womb to Alzheimer's*. Spiegel & Grau.
- Šabatová, A. (2019, 14. května). *Být LGBT+ v Česku: Zkušenosti LGBT+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávisti. Výzkum veřejného ochránce práv 2019*. Kancelář veřejného ochránce práv.
https://www.ochrance.cz/dokument/byt_lgbt_v_cesku/
- Šejna, E. (2020). *Heterosexismus žáků v nižším sekundárním vzdělávání* [Diplomová práce, Masarykova univerzita]. Theses.cz. <https://theses.cz/id/uncggs/>
- Štefánicová, K. (2019). *Specifika coming outu bisexuálních žen* [Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci]. Theses.cz. <https://theses.cz/id/l8srm/>
- Taber, K.S. (2017). The use of Cronbach's alpha when developing and reporting research instruments in science education. *Research in Science Education*, 48, 1273–1296. <https://doi.org/10.1007/s11165-016-9602-2>

- Technologická agentura ČR. (2017). *Frascati manuál 2015: Pokyny pro shromažďování a vykazování údajů o výzkumu a experimentálním vývoji* (1. vydání).
- Trojan, O. (2010). Falopletysmografie a vulvopletysmografie. In P. Weiss (Ed.), *Sexuologie* (pp. 576-587). Grada Publishing, a.s
- Vinney, C. (2022, 22. září). *What is the Kinsey scale? The spectrum of human sexual orientation*. Verywell Mind. <https://www.verywellmind.com/what-is-the-kinsey-scale-5199426>
- Ward, I. L., & Weisz, J. (1984). Differential effects of maternal stress on circulating levels of corticosterone, progesterone, and testosterone in male and female rat fetuses and their mothers. *Endocrinology*, *114*(5), 1635–1644. <https://doi.org/10.1210/endo-114-5-1635>
- Welzer-Lang, D. (2008). Speaking out loud about bisexuality: Biphobia in the gay and lesbian community. *Journal of Bisexuality*, *8*(1-2), 81-95. <https://doi.org/10.1080/15299710802142259>
- Yoshino, K. (2000). The epistemic contract of bisexual erasure. *Stanford Law Review*, *52*(2), 353–461. <https://doi.org/10.2307/1229482>

PŘÍLOHY

1. Abstrakt v českém jazyce
2. Abstrakt v anglickém jazyce
3. Inventář vlastní konstrukce (IMB)
4. Škála sociální distance

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Mazání bisexuality z pohledu české vysokoškolské populace

Autor práce: Viktorie Kafková

Vedoucí práce: Mgr. Ondrej Gergely

Počet stran a znaků: 74 stran, 128 592 znaků

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 86

Abstrakt:

Tato práce má za cíl zmapovat projevy fenoménu *mazání bisexuality* mezi studenty vysokých škol v České republice. K tomu užívá upravené znění Bogardusovy škály sociální distance a autorský inventář IMB, který měří dvě dimenze zkoumaného fenoménu – *mazání na úrovni třídy* (tj. popírání existence bisexuality jakožto stabilní sexuální orientace) a *delegitimace* (tj. přisuzování negativních vlastností bisexuálním lidem). Prezentované výsledky vychází z dotazníkového šetření realizovaného na souboru 828 studentů českých VŠ. Dle získaných dat vykazují muži vyšší tendenci zastávat negativní postoje vůči bisexualitě oproti ženám. Významným prediktorem se zdá být také sexuální identita; nejvyšší míru negativity lze pozorovat u cis-gender heterosexuálních jedinců, zatímco lidé hlásící se k některé z genderových či sexuálních menšin (ne však k bisexualitě) bývají méně kritičtí. Nejpozitivnější názor na bisexualitu pak zastávají jedinci, kteří se jako bisexuálové sami identifikují. S pozitivním vnímáním této orientace koreluje také předchozí znalost fenoménu; informovanost a osobní zkušenost se tak zdají býti důležitými faktory ovlivňujícími názor na bisexualitu.

Klíčová slova: bisexualita, mazání bisexuality, LGBTQ+, sexuální orientace, stereotypy

THESIS ABSTRACT

Title: Bisexual erasure as seen by Czech university students

Author: Viktorie Kafková

Supervisor: Mgr. Ondrej Gergely

Number of pages and characters: 74 pages, 128 592 characters

Number of appendices: 4

Number of references: 86

Abstract:

The present study aims to assess the manifestations of the phenomenon known as *bisexual erasure* among university students in the Czech Republic. It does so using a modified version of the Bogardus social distance scale and a Likert scale questionnaire designed for the purpose of this study. Said questionnaire (IMB) measures the following two dimensions of the phenomenon – *class erasure* (i.e. denying the existence and validity of bisexuality as a sexual orientation) and *delegitimation* (i.e. believing bisexuals to possess undesirable traits). The present study was conducted on a sample of 828 students from various Czech universities. The results indicate that men have a greater tendency to report negative attitudes toward bisexuality as compared to women. Sexual identity also appears to be a reliable predictor of such attitudes; the highest level of negativity is observed among cis-gender heterosexuals, while those with gender or sexual minority status (but who do not identify as bisexual) tend to be less critical. The least negative views of bisexuality are reported by individuals who self-identify as bisexual. A correlation has been found between previous knowledge of the studied phenomenon and more positive attitudes toward bisexuality; education and personal experience thus emerge as important factors in shaping one's beliefs regarding bisexuality and bisexual people.

Key words: bisexuality, bisexual erasure, LGBTQ+, sexual orientation, stereotypes

Inventář vlastní konstrukce (IMB)

č.	položka	F
1.	Bisexualita je přechodnou fází mezi heterosexuální a homosexuální.	1
2.	Bisexuálové jsou nestabilní a přelétaví.	2
3.	Bisexuálové jsou nerozhodní.	2
4.	Bisexualita je výmluva pro lidi, kteří chtějí patřit do LGBTQ+ komunity a zároveň si zachovat tradičně heterosexuální životní styl.	1
5.	Bisexuálové častěji střídají sexuální partnery než heterosexuálové a homosexuálové.	2
6.	Bisexuálové jsou ve skutečnosti homosexuálové, kteří nepřijali svou homosexualitu a snaží se ji popřít.	1
7.	Bisexuálové jsou chamtiví.	2
8.	Bisexuálové potřebují pro uspokojivý intimní život současně více partnerů různých pohlaví.	2
9.	Bisexuálům se nedá věřit	2
10.	Bisexuálové jsou ve skutečnosti heterosexuálové, kteří se snaží zaujmout.	1
11.	Bisexuálové jsou dětinští.	2
12.	Bisexuálové mají problém s navázáním a udržením monogamních vztahů.	2
13.	Bisexualita není stabilní identita.	1
14.	Bisexuálové často podvádí své partnery.	2
15.	Bisexuálové mají větší libido než heterosexuálové a homosexuálové.	2
16.	Bisexuálové jsou promiskuitní.	2
17.	Bisexualita je fáze zmatení a experimentování, než člověk zjistí, jestli je homosexuál či heterosexuál.	1
18.	Bisexuálové trpí pohlavně přenosnými chorobami častěji než heterosexuálové a homosexuálové.	2
19.	Bisexuálové jsou zmatení a nevědí, co chtějí.	2
20.	Bisexualita je moderní výmysl a trend.	1

F = faktor, který daná položka sytí: 1 = IMB-MUT (mazání na úrovni třídy); 2 = IMB-D (delegitimace).

Škála sociální distance

položka	BS
S bisexuálním člověkem bych byl/a ochoten/ochotna vést intimní vztah, případně jej přijmout za svého životního partnera.	1
Bisexuálního člověka bych byl/a ochoten/ochotna přijmout do rodiny (např. jako švagra, zetě apod.).	2
S bisexuálním člověkem bych byl/a ochoten/ochotna navázat blízké přátelství.	3
S bisexuálním člověkem bych byl/a ochoten/ochotna žít ve stejné budově / na stejné ulici.	4
Bisexuálního člověka bych byl/a ochoten/ochotna přijmout jako kolegu v práci.	5
Bisexuálního člověka bych byl/a ochoten/ochotna přijmout jako občana své země.	6
Bisexuálního člověka bych byl/a ochoten/ochotna přijmout jako turistu ve své zemi.	7

BS = skór dle Bogardusovy škály.